SESIUNEA INTERNAȚIONALĂ A
MUZEULUI DE ISTORIE NAȚIONALĂ ŞI ARHEOLOGIE
CONSTANȚA

PONTICA 2016

PROGRAM

6 oct 11.00 13.00	***Aula „Adrian Rădulescu"*** ❖ Deschiderea oficială a Sesiunii Ştiințifice Internaționale ***PONTICA 2016*** ***Sala „Ovidiana"*** ❖ Lansare de carte: • *Pontica XLVIII – XLIX (2015 – 2016),* • *Moesica et Christiana : studies in honour of Professor Alexandru Barnea,* • *Monede bizantine descoperite în mediul rural din nordul Dobrogei, secolele VII – XV (Gheorghe Mănucu-Adamețeanu).*

Comunicări pe secții

	Sala 1 ***Preistorie***	**Sala 2** ***„Mircea cel Bătrân"***	**Sala 3** ***„Tezaur. Colecția de sticlă"***	**Sala 4** ***"Colecția de Pipe"***	**Sala 5** ***„Independenței"***
6 oct. Joi 16.00 20.00	Preistorie	Greco – romană	Medievală	Numismatică	Modernă-Contemporană
7 oct. Vineri 9.00 13.30	Preistorie	Greco – romană		Numismatică	Modernă-Contemporană
7 oct. Vineri 16.00 19.00		Greco – romană			
8 oct.	Excursie de documentare – cetatea Histria				

6 - 8 octombrie
2016

Joi, 6 octombrie 2016
Aula *„Adrian Rădulescu"*
Orele: 11.00– 13.00

Deschiderea oficială
a Sesiunii Ştiinţifice Internaţionale

PONTICA 2016

- Alocuţiuni oficiale

- Gocha Tsetskhladze

'One swallow does not a summer make': on early Greek pottery from the Black Sea and pre-colonial contacts

- Alexandru Barnea

Monumentul triumfal de la Adamclisi şi Columna lui Traian

- Virgil Mihăilescu-Bîrliba

Jocurile în Dacia (Games in Dacia)

Joi, 6 octombrie 2016
Sala 1 - *„Preistorie"*
Orele: 16.00 – 20.00

SECȚIA PREISTORIE

Moderatori: Stănică Pandrea, Done Șerbănescu
Secretar: Valentina Voinea

- Adrian Doboș, Radu Ioviță

First Prehistoric Colonization of the Northern Danube Territory: the Lower Paleolithic Site of Dealul Guran (Constanța County)

- Cristian Eduard Ștefan, Mădălina Dimache, Răzvan Petcu

Clay weights from Șoimuș-La Avicola (Ferma 2), Hunedoara County

- Raluca Kogălniceanu, Constantin Haită

Alte piese de piatră din cadrul cimitirului Hamangia de la Cernavodă – Columbia D

- Loredana Niță, Raluca Kogălniceanu, Constantin Haită

Utilajul litic cioplit din cimitirul Hamangia de la Cernavodă – Columbia D

Pauză de cafea

- Dimitar Chernakov

Chalcolithic necropolis at Kamenovo (archaeological investigations in 2015/ 2016)

- Done Șerbănescu

Necropola eneolitică de la Căscioarele-"D-aia Parte". Inventarul funerar

- Olguța Androne

Figurine antropomorfe eneolitice descoperite în așezarea de la D`aia Parte Căscioarele, județul Călărași

- Valentin Parnic, Cătălin Lazăr

Noi date despre organizarea spațiului construit în așezarea gumelnițeană de la Măruita la Movila

Vineri, 7 octombrie 2016
Sala 1 - *„Preistorie"*
Orele: 9.00 – 13.30

SECȚIA PREISTORIE

Moderatori: Neculai Bolohan, Adina Boroneanț
Secretar: Alexandru Dragoman

- Stănică Pandrea

Observații cu privire la începuturile culturii Gumelnița în nord-estul Munteniei și sudul Moldovei

- Vladimir Slavchev

New data on the beginning of the Late Copper Age in the Northeastern part of the Balkan Peninsula

- Valentina Voinea, Glicherie Caraivan, Mihai Florea

Locuiri eneolitice în zona litoralului vest-pontic

- Alexandru Dragoman

Ceramica Boian din tell-ul de la Căscioarele-Ostrovel, sudul României

Pauză de cafea

- Stanimir Parvanov

The Late Eneolithic pottery assemblage from Arsenala settlement

- Cătălin Bem, Andrei Asăndulesei, Constantin Haită, Felix Tencariu, Cristi Nicu, Adrian Bălășescu

O așezare între B1-ul tell-urilor și Brăteștiul premontan. Bucșani (județul Giurgiu)

- Anca-Diana Popescu

Considerații asupra tezaurului din epoca bronzului de la Răcătău

- Adina Boroneanț, Meda Toderaș, Anca Popescu, Andrei Măgureanu, Ștefan Georgescu, Andrei Heroiu

Depozitele de vase de la sfârșitul epocii bronzului – început Hallstatt de la Ilia (jud. Hunedoara)

Joi, 6 octombrie 2016
Sala 2 - *„Mircea cel Bătrân"*
Orele: 16.00 – 20.00

SECȚIA GRECO - ROMANĂ

Moderatori: Alexandru Barnea, Ovidiu Țentea
Secretar: Laurențiu Cliante

- V. Lungu, A. Baralis, P. Lebouteiller, M. Sternberg, T. Popova, M. Streinu, M. Bastide, L. Iancu, T. Sanglade, B. Montagne, L. Nicolae, A.Ciubotaru

Acik Suhat-Caraburun (com. Baia, jud. Tulcea) – cercetări arheologice 2016

- Borislava Galabova

Ancient human fingerprints on terracotta figurines from the necropolis of Mesambria on the Black Sea, Bulgaria

- Nadezhda Atanassova, Borislava Galabova

Anthropological analysis of human skeletal remains from the necropolis of Apollonia Pontica (area in Solinariya locality, Sozopol, Bulgaria)

- Mihaela Denisia Liusnea

Rome and the Black Sea Region: Economic Exchanges (AD 64 - 130)

- Ovidiu Țentea

Despre frontiere și strategii romane la Dunărea de Jos

- Nikola Rusev

The fortification system of Sexaginta Prista

Pauză de cafea

- Adriana Panaite

Vilele din Moesia Inferior

- Ștefana Cristea

Magia egipteană și locuitorii Daciei romane

- Alexandra Teodor

Cartierul de locuințe romane din Parcul Catedralei, Constanța - o reinterpretare din perspectiva configurației spațiale

- Ghiorghe Papuc

Despre Bazilica Mare din sectorul de vest al Tomisului

- Georgi Atanasov, Valeri Yotov, Ioto Valeriev

The Episcopal basilica (Christian basilica No 3) in the Ancient City of Zaldapa, Scythia Province

- Ioana Mureşan, Lucian-Mircea Mureşan

Mormintele pictate în spaţiul balcanic roman. Aspecte oglindite în sursele antice referitoare la simbolsmul sepulcral, cu o privire specială asupra dreptului funerar roman

Vineri, 7 octombrie 2016
Sala 2 - *„Mircea cel Bătrân"*
Orele: 9.00 – 13.30

SECȚIA GRECO - ROMANĂ

Moderatori: Alexandru Avram, Victor Cojocaru
Secretar: Irina Sodoleanu

- Alexandru Avram, Mihai Ionescu
  Trei noi inscripții de la Callatis

- Maria Bărbulescu, Livia Buzoianu

Inscripții fragmentare inedite din colecțiile Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța

- Victor Cojocaru, Lavinia Grumeza

BCOSPE III. Ars, res sacrae & mythologica: A New Project Introduces Itself

- Ionuț Holubeanu

Organizarea bisericească în Moesia II și Notitiae episcopatuum

- Ionuț Holubeanu

Valentinianus episcopus Scythiae (-550-)

- Florina Panait-Bîrzescu

Din nou despre iconografia emisiunilor monetare din argint de epocă clasică de la Histria

Pauză de cafea

- Mircea Angelescu

Histria. Noi date privind incinta elenistică a acropolei

- Viorica Rusu-Bolindeț

Câteva date privind perioada romană timpurie din zona extra murană a Histriei în lumina cercetărilor arheologice recente

- Mircea Dăbîca

Noi cercetări arheologice privind epoca romană timpurie de la Histria. Marele edificiu public de secol III p.Chr.

- Adela Bâltâc, Paul Damian

Materiale din lut ars descoperite în sectorul Poarta Marea–Turnul Mare de la Histria

- Valentin Bottez, Alexandra Monica Bivolaru, Iulia Alexandra Iliescu

Histria. Rezultate preliminare ale cercetărilor în Sectorul Acropolă Centru-Sud (2013-2016)

- Alfred Vespremeanu-Stroe, Luminița Preoteasa, Iulian Bîrzescu

Noi progrese în cunoașterea evoluției Deltei Dunării. Impactul schimbărilor mediului deltaic asupra așezărilor din Antichitate și Evul Mediu

- Neculai Bolohan, Lucian Gorgan, Mitică Ciorpac, Florica Mățău

DNA Analysis of Two Sarmatian Funerary Contexts from Eastern Romania

Vineri, 7 octombrie 2016
Sala 2 - *„Mircea cel Bătrân"*
Orele: 16.00 – 19.00

SECȚIA GRECO - ROMANĂ

Moderatori: Zeno Karl Pinter, Florin Topoleanu
Secretar: Marius Lascu

- Zeno Karl Pinter, Claudia Urduzia

The forgotten tower – a 3rd century tower discovered at Capidava during the preventive research of 2015

- Alexandru Rațiu, Ioan Carol Opriș, Mihai Duca

Edificiul cu absidă (Principia) de la Capidava – cronologie și stadiul cercetărilor

- Sorin Marcel Colesniuc

Cercetări arheologice preventive la Callatis

- Mihai Ionescu, Robert Constantin, Laurențiu Radu

Callatis. Cercetări în necropola romano-bizantină

- Cristina-Georgeta Alexandrescu

Despre locuirea de epoca romană în aria sitului Troesmis

- Ioana Manea

Tehnici și metode constructive ale pavimentului din teracotă. Studiu de caz Troesmis

Pauză de cafea

- Victor Baumann

Instalații romane cu destinație specială în teritoriul noviodunens

- Florin Topoleanu

Descoperiri recente la Noviodunum

- Mircea Negru, Alina Streinu-Mușat

Vase orientale și pontice de tip sigillata descoperite la Romula

- Marian Mocanu

Ceramica cu firnis roşu de la Halmyris

- Radu Petcu

Furci de tors de sticlă pentru deget (sec. II-III p. Chr.) aflate în colecția Muzeului de Istorie și Arheologie, Constanța

- Emilia Corbu

Fragmentele de amfore descoperite la Vlădeni-Popina Blagodeasca (jud. Ialomița)

Joi, 6 octombrie 2016
Sala 3 - *„Tezaur. Colecția sticlă"*
Orele: 16.00 – 20.00

SECȚIA MEDIEVALĂ

Moderatori: Radu Ştefan Vergatti, Oana Damian
Secretar: Cristina Paraschiv-Talmațchi

- Costel Coroban

Varangians in the West-Pontic area in Old Norse Sagas, 10th-12th cen.

- Gheorghe Mănucu-Adamești eanu

Din nou despre Tomis – Constantia – Constanța

- Cristina Paraschiv-Talmațchi

Cercetări asupra amforelor bizantine descoperite în Dobrogea de Sud (secolele X-XIV)

- Oana Damian, Mihai Vasile, Andra Samson

Considerații asupra unei necropole medio-bizantine de la Nufăru, jud. Tulcea

- Stela Doncheva, Ivajlo Bunzelov

Signet rings with mythical creatures from Medieval Bulgaria

Pauză de cafea

- Radu Ștefan Vergatti

Problema stăpânirii politice în Dobrogea de nord în secolul al XIII-lea

- Raluca Iosipescu

The everyday life and the harbor instalations in Chilia/Licostomo in 1360-1361

- Niculina Dinu

Legăturile ceramicii otomane cu maiolica italiană în perioada secolelor XV-XIX și prezența lor în spațiul românesc

- Sergiu Iosipescu

Karaharman-Vadu Archeological and Historical Researches - a Retrospective

- Aurel-Daniel Stănică

Metode moderne de cartografiere a siturilor arheologice. Fotografia aeriană de joasă altitudine. Studiu de caz: fortificațiile otomane din Dobrogea

Joi, 6 octombrie 2016
Sala 4 - *„Colecția de Pipe"*
Orele: 16.00 – 20.00

SECȚIA NUMISMATICĂ

Moderatori: Emanuel Petac, Gabriel Talmațchi
Secretar: Dan Vasilescu

- Mihai Dima

Despre monedele histriene de argint cu sigla I

- Steluța Grămăticu

Despre sistemul metrologic de la Callatis în perioada autonomă

- Emanuel Viorel Petac

Despre un tip rar de stateri postumi de tip Alexandru : emisiunile cu albină de la Pella (Price 201-203)

- Aurel Vîlcu

Descoperiri monetare din vechile colecții ale Muzeului Național de Antichități

- Silviu Istrate Purece

Importanța tipului monetar Aninoasa-Dobrești în cunoașterea evoluției politice din spațiul sud-carpatic

Pauză de cafea

- Radu Gabriel Dumitrescu

Un nou tezaur de monede imperiale romane descoperit la Desa, jud. Dolj

- Varbin Varbanov, Zhenia Zhekova

Coin hoard from the vicinity of Ticha reservoir and the events in the third quarter of the 3rd century

- Claudiu Munteanu

O jumătate de tipar bivalv pentru falsificarea emisiunilor RIC VII 365-366

- Adrian Popescu

Monede antice, bizantine și medievale descoperite în perioada interbelică la Callatis

- Alexandra Țârlea, Aurel Vîlcu

Monede descoperite la Histria, sectorul Acropolă Centru-Sud, în anul 2015

Vineri, 7 octombrie 2016
Sala 4 - *„Colecția de Pipe"*
Orele: 9.00 – 13.30

SECȚIA NUMISMATICĂ

Moderatori: Eugen Nicolae, Gabriel Custurea
Secretar: Dan Vasilescu

- Theodor-Iulian-Vlad Isvoranu

Un depozit monetar din perioada romană târzie descoperit în sudul Basarabiei

- Dan Vasilescu, Constantin Băjenaru

Interpretarea arheologico-numismatică a două depozite monetare descoperite în fortificația romano-bizantină de la Ulmetum (Pantelimonu de Sus, jud. Constanța)

- Dan Vasilescu, Gabriel Talmațchi

Descoperiri monetare de la Ulmetum (Pantelimonu de Sus, jud. Constanța). Sectorul de Sud-Vest. Campania 2015

- Mihaela Iacob, Diana Ghiorghies

ScythMin Database

- Mihaela Iacob

Scythia post Hadrianopolis (378 p.Chr.): evidența numismatică în siturile din nordul provinciei

- Delia Moisil

Un mic grup de solidi *bizantini din secolul al X-lea provenind din Dobrogea*

Pauză de cafea

- Eugen Paraschiv-Grigore

Sigilii inedite descoperite în Dobrogea

- Gabriel Custurea

Câteva ponduri antice și medievale târzii descoperite în Dobrogea

- Eugen Nicolae

Un poanson din epoca Hoardei de Aur descoperit la Ivancea, raionul Orhei, Republica Moldova

- Dan Pîrvulescu

Tipologia ducaților Țării Româneşti emişi în perioada domniei lui Radu I (1377-1383)

- Lilia Dergaciova

Monedele moldoveneşti de tip "cruce cu brațe egale" prin prisma datelor sfragistice și epigrafice

Joi, 6 octombrie 2016
Sala 5 - *„ Independenței"*
Orele: 16.00- 20.00

SECȚIA MODERNĂ – CONTEMPORANĂ

Moderator: Emanuel Plopeanu
Secretar: Andreea Andrei

- Radu-Ștefan Cornescu

Imagini din timpul Primului Război Mondial în Dobrogea realizate de trupele de ocupație

- Anemari Monica Negru

Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române și inițiativele ei din zona pontică

- Robert Stănciugel

"Comitetul timocean" și "Societatea culturală Timoc", stâlpi ai românismului la Sud de Dunăre

- Adrian-Alexandru Herța

Fundamentele ideologice ale unei inovații juridice revoluționare. Construcția Legii Electorale italiene Acerbo (1923)

- Georgiana Țăranu

Școala italiană "Vittorio Emanuele III" din Constanța sau despre propaganda Italiei fasciste în România interbelică

Pauză de cafea

- Daniel Citirgă

Sărbătoarea Restaurației, intelectualii și cultul personalității regelui Carol al II-lea

- Gabriel Stelian Manea

Povestea unui interviu controversat. Mircea Eliade în dialog cu Adrian Păunescu

- Cosmin Popa

Încleştarea "titanilor" propagandei de partid sau ASSP versus ISISP

- Florin Stan

Raportul unui medievist român participant la simpozionul internațional "Bulgaria Pontică în Evul Mediu (1979)"

Vineri, 7 octombrie 2016
Sala 5 - *„ Independenței”*
Orele: 9.00 – 13.30

SECȚIA MODERNĂ – CONTEMPORANĂ

Moderator: Lavinia Dumitrașcu
Secretar: Oana Grigoruță

- Giuseppe Cossuto

Between Libraries and Tribes: The Tatars in the Jan Potocki's Voyage dans les Steppes d'Astrakhan et du Caucase

- Constantin Cheramidoglu

Octombrie 1916 – Căderea Constanței, în opinia publică internațională

- Alexandru Porțeanu

La Centenarul Primului Război Mondial. Fazele istorice ale luptelor armate pentru Reîntregirea Țării (1916-1944)

- Mioara Ioniță

O eroină a halatelor albe din Primul Război Mondial – Colette Lahovary Plagino

- Ligia Dima

Raport expertiză privind lucrările edilitare efectuate până în anul 1916 la bisericile din localitățile Parcheș și Traian, județul Tulcea

Pauză de cafea

- Angela Pop

Inginer Cincinat Sfințescu, Planul de sistematizare al orașului Bazargic (1929-1937)

- Lavinia Dumitrașcu

Constantin Pariano-Om politic conservator și agricultor modern al Dobrogei

- Mariana Păvăloiu, Gabriel-Ioan MOISE

N. S. Mircea și voiajele sale transatlantice

- Oana Grigoruță

Măsurile adoptate de România în perioada interbelică privind repartizarea vaselor comerciale capturate

- Delia Cornea

Contribuții la cunoașterea Mișcării de rezistență anticomunistă din Dobrogea – documente, hărți și fotografii din Arhiva CNSAS.

REZUMATE / ABSTRACTS

SECȚIA PREISTORIE

First Prehistoric Colonization of the Northern Danube Territory: the Lower Paleolithic Site of Dealul Guran (Constanța County)

Adrian DOBOŞ, Radu IOVIȚĂ

Background. Southeastern Europe represents a key area in investigating hominin dispersals during the Pleistocene. A good understanding of these phenomena is however hampered by the scarcity of data, especially for the Lower and Middle Pleistocene. The research on the Lower Paleolithic in Romania has overrated the importance of the discoveries assigned to this period. They mainly consisted of pebble tools found in secondary contexts, which have no cultural marker value. Moreover, the anthropic origin of many of them was doubtful. Our presentation focuses on the Lower Paleolithic site of Dealul Guran (Guran Hill), discovered in 2010 during a systematic survey carried out in the province of Dobrudja, southeastern Romania (the *Lower Danube Survey for Paleolithic Sites* project, funded by Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology, Leipzig).

Results. The Dealul Guran site (Village of Peştera, Constanţa County) is a collapsed rockshelter located on a Cretaceous limestone hill, very rich in flint nodules. The stratigraphic sequence comprises five geological units, consisting of weathered sediment, redeposited from the bedrock unit, mixed with a small amount of loess. Three archaeological layers were identified, and absolute ages were obtained through luminescence techniques (OSL, IRSL, and post IR-IRSL). For the oldest layer, three ages were obtained: 392 ± 23 ka, 388 ± 36 ka and 320 ± 21 ka, respectively; they indicate a MIS 11 occupation of the site, thus representing the first Lower Paleolithic site in Romania and one of the oldest securely dated sites in Eastern Europe. The more recent archaeological layers were dated to MIS 3 (32.1 ± 2 ka, layer 2) and MIS 2 (17.1 ± 1.1 ka, layer 1), respectively. The Lower Paleolithic assemblage belongs to Mode 1 (core-and-flake industries) and mainly reflects flint quarrying activities. The most numerous pieces are cortical flakes and tested blocks. The absence of the retouched tools so far corroborates the expedient character of the industry, due to the abundance of good quality raw material. The post-depositional factors seem to have had low intensity, given that the percentage of edge damage on the flakes is fairly low, and the size of the knapped pieces span from a few millimeters flakes to decimeter-large tested blocks and cores.

Implications. The discovery of the Lower Paleolithic site of Dealul Guran testifies for the Middle Pleistocene hominin presence in the eastern European loess steppes. The small number of sites discovered so far may be due to the very thick loess deposits that cover them.

Clay weights from Șoimuș-La Avicola (Ferma 2), Hunedoara County

Cristian Eduard ȘTEFAN, Mădălina DIMACHE
Răzvan PETCU

During the construction of the A1 Motorway route, the segment located between Deva and Orăştie, a joint team of archaeologists from "Vasile Pârvan" Institute of Archaeology (Bucharest), Roman and Dacian Civilization Museum (Deva) and Romanian National History Museum (Bucharest) conducted preventive archaeological research in the settlement of Şoimuş, from 16th August until 16th November 2011.The settlement is positioned in the Şoimuş commune, between this locality and Bălata Village, Hunedoara County, in the place called La Avicola (Ferma 2), on the middle sector of Mureş's

first terrace (East-West direction). Considering the size and archaeological complexity of the excavations, the site was divided into two sectors: "zone A", the Eneolithic core, investigated by the specialists from Institute of Archaeology and Romanian National Museum in Bucharest, and "zone B", a Bronze Age settlement, investigated by the specialists from Deva Museum. From "zone A" ca. 700 features were identified, belonging to the Eneolithic, Bronze Age, Roman, post-Roman and early medieval periods.

In terms of stratigraphy, the first stage corresponds to a settlement with pit-huts, followed by a leveling of the site with a brown-ash sediment discovered in the upper part of the fill in many features. The second stage of habitation corresponds to a settlement with surface dwellings and appears at a depth of 0.40 m (measured after the removal of the overlying vegetation). Here, a substantial destruction level was observed, consisting of burnt debris spread all over the surface (some of the daub fragments still bearing wattle traces), hearths, a clay floor. Below it there was a thin layer of gravel, some negative impressions of poles and a large quantity of archaeological material (pottery, bones, lithic items). The majority of the prehistoric features is represented by a variety of polyfunctional pits: for storage, for clay extraction (which were later used as "refuse pits"), pit-huts and internal ditches (enclosures?); the last two categories were discovered mainly in the western part of the settlement. Our presentation is about clay weights (over 200 items) recovered from different contexts of the settlement. We talk about their typology, context, technology and possible functions giving the fact that our clay weights represent one of the biggest collection of this type of items belonging to the Romanian Neolithic.

Alte piese de piatră din cadrul cimitirului Hamangia de la Cernavodă – *Columbia D*

Raluca KOGĂLNICEANU, Constantin HAITĂ

În cadrul cimitirului Hamangia de la Cernavodă – *Columbia D* (jud. Constanţa) au fost descoperite mai multe tipuri de piese confecţionate din material litic: podoabe (nasturi), unelte şlefuite, cu tăiş (topoare, tesle, dălţi), unelte cioplite (piese din silex). Pe lângă acestea, se mai remarcă două tipuri de piese, mai puţin frecvente: pietre albe plate (considerate, de către descoperitori, pietre rituale), dar şi altele cu funcţii în general „domestice" (cum ar fi gresiile pentru ascuţit). Comunicarea se va axa pe aceste ultime două categorii (piese albe rituale şi piesele de uz „domestic"). Va fi considerat contextul de descoperire, asocierea cu alte artefacte, asocierea cu o categorie anume de sex sau vârstă. Prezentarea se va încheia cu o comparaţie cu piesele similare din cimitirul contemporan de la Durankulak.

Utilajul litic cioplit din cimitirul Hamangia de la Cernavodă – *Columbia D*

Loredana NIȚĂ, Raluca KOGĂLNICEANU,
Constantin HAITĂ

Eșantionul litic cioplit descoperit în cadrul cimitirului Hamangia de la Cernavodă – *Columbia D* este format din mai multe categorii de piese, reprezentate de suporturi laminare retușate și neretușate din silex, probabil de origine locală, cărora li se adaugă așchii, nuclee și fragmente indeterminate, în proporții variabile. Suporturile laminare includ doar cu titlu de excepție piese complete, cele mai multe fiind fragmente proximale și meziale. Dintre acestea, cele modificate intenționat (retușate) sunt reprezentate de lame retușate marginal, *grattoirs* și troncaturi. Contextul descoperirii (în mormânt, în afara mormântului, zona din cadrul cimitirului, asocierea sau nu cu o anumită categorie de sex sau vârstă) va fi, de asemenea, analizat. În final, vom prezenta o comparaţie cu cimitirul contemporan de la Durankulak.

Chalcolithic necropolis at Kamenovo (archaeological investigations in 2015/ 2016)

Dimitar CHERNAKOV

Ten soundings were conducted in the center of the Kamenovo village in 2 sections. In soundings 2 and 3 were found a lot of flint artifacts as well as a platform of a clay with burnt parts which belong to the Chalcolithic layer. The situation shows that in this place was conducted the preliminary work of the raw flint material.

Eight graves were discovered in the schoolyard of the ex-school. Two of them belong to children, five belong to women and one to a man. All of them are in a crouched position and they lie on their left or semi-left sides, half on their backs. The orientation of the skeletons is to the east with several diversions. Only 7 graves had funeral inventory: pots, Spondylus and stone beads, flint artifacts.

The settlement and the necropolis have existed during the whole Chalcolithic age – V millennia B.C. The settlement has represented a center for the production of flint tools.

Necropola eneolitică de la Căscioarele-"D-aia Parte". Inventarul funerar

Done ȘERBĂNESCU

Necropola eneolitică de la Căscioarele *D-aia Parte* a fost descoperită în anul 1989, ca urmare a unor ample lucrări de terasare efectuate pe terasa înaltă a Dunării între localităţile Chirnogi, jud. Călăraşi şi Puieni, jud. Giurgiu. Situl arheologic se află pe panta terasei Lacului Cătălui, vizavi de localitatea Căscioarele, la circa 350 m NNE de cunoscutul *tell* de pe Ostrovel. Punctul este denumit de localnici "D-aia Parte". Lucrările de terasare au distrus necropola aproape în întregime. Săpăturile arheologice de salvare au fost efectuate între anii 1989, 1992, 1997 şi 2011. În cele patru campanii arheologice au fost descoperite 31 morminte neolitice de inhumaţie. Scheletele umane prelevate din mormintele descoperite în campania arheologică din anul 1989 au fost trimise spre studiu la Centrul de Cercetări Antropologice al Academiei din Iaşi, iar restul au fost trimise la Centrul de Cercetări al Academiei Române " Francisc Rainer" din Bucureşti. Cercetătorii de la Iaşi P. Cantemir şi C. Bălteanu au publicat un studiu asupra scheletelor transmise, iar D-l Andrei Soficaru de la Centrul de Cercetări Antropologice de la Bucureşti a avut amabilitatea să ne transmită unele date utile asupra scheletelor studiate, pentru care îi aducem şi pe această cale mulţumirile noastre.

Populaţia necropolei se compune din doi copii (infans I şi infans II), un adolescent de sex masculin, nouă subiecţi de sex feminin, 14 subiecţi de sex masculin şi cinci subiecţi nedeterminaţi. 18 morminte au avut inventar funerar : mormintele de copii şi adolescent, șapte morminte de femei și șase de bărbați. Vase de lut, şiraguri de mărgele şi unelte de silex s-au găsit atât în mormintele de bărbaţi cât şi în mormintele de femei, brăţări de *Spondylus* şi cercei de nefrit s-au găsit numai în morminte de femei, iar herminete şi plăcuţe ornamentale din defense de mistreţ s-au găsit numai în morminte de bărbaţi. Studiul inventarului funerar din această necropolă pune în evidenţă momentul când mărgelele lobate perforate pe dedesupt, confecţionate din scoici marine, îşi încetează evoluţia, dispariţia brăţărilor confecţionate din cochiliile scoicii *Glycymeris* şi înlocuirea lor cu brăţări confecţionate din *Spondylus gaederopus*, precum şi apariţia obiectelor de podoabă confecţionate din nefrit şi a uneltelor din jadeit.

Studiul inventarului ceramic descoperit în morminte ne permite să datăm necropola de la Căscioarele *D-aia Parte* în ultima fază de evoluţie a culturii Boian - faza Spanţov. Datările radiocarbon confirmă încadrarea culturală propusă : 4897- 4547 cal BC / M.17 (Lab. Univ. Tucson), 4707- 4609 cal BC / M. 30 (Poznan 52601).

Figurine antropomorfe eneolitice descoperite în așezarea de la *D`aia Parte* Căscioarele, județul Călărași

Olguța Androne

Situl arheologic D'aia Parte – Căscioarele, județul Călărași se află pe malul estic al Lacului Cătălui, la o distanță de aproximativ 200 m nord de punctul Căscioarele Ostrovel - tell semnalat de profesorul Gheorghe Ștefan la începutul secolului XX. Primele sondaje din punctul Căscioarele D`aia Parte au fost efectuate de Barbu Ionescu între anii 1963 - 1971. Cercetarea sitului a fost reluată între 1987-1991, perioadă în care au fost necesare intervenții de salvare în aproximativ 11 situri, amenințate de lucrările agricole și retrocedările ce au urmat anului 1989. Între 1991-1996, Done Șerbănescu a coordonat săpăturile sistematice efectuate atât în așezarea Căscioarele D'aia Parte cât și în necropola acesteia. După anul 2000 cercetările arheologice au vizat în special așezarea fortificată getică (sec. IV-III a.Chr.).

Subiectul prezentului studiu îl constituie câteva figurine antropomorfe neolite inedite, aflate în colecția Muzeului Civilizației Gumelnița, Oltenița: două figurine fragmentare descoperite de Barbu Ionescu (sondaj, 1968), și alte piese fragmentare din campaniile 1993 și 1995. Cu excepția unui tors de figurină Boian, restul figurinelor (capete) aparțin nivelului Gumelnița A1.

Observații cu privire la începuturile culturii Gumelnița în nord-estul Munteniei și sudul Moldovei

Stănică PANDREA

La mijlocul mileniului V a. Chr., în partea de nord-est a Munteniei, în nordul Dobrogei și în partea de sud a Moldovei, se constată o situație culturală specială, deosebită de ceea ce se întâmplă în zonele imediat învecinate.

Pe Valea Dunării, în aval de Hârșova, pe afluenții fluviului (Călmățui, Siret, Prut), dar și pe malurile marilor lacuri din Bugeac, se înregistrează apariția unor așezări de tip *tell* care sunt atribuite fazei Gumelnița A1. Aceste așezări-tell Gumelnița A1 apar în interiorul ariilor culturale Boian și Hamangia.

Ulterior, acest mozaic cultural dispare și se constată uniformizarea culturală tipică fazei Gumelnița A2.

New data on the beginning of the Late Copper Age in the Northeastern part of the Balkan Peninsula

Vladimir SLAVCHEV

In 2013, during the excavations of the Middle Copper Age settlement nearby the town of Suvorovo, Varna district, Bulgaria, above the level with the materials belonging to the fourth phase of the Hamangia and Sava culture, on a small area ca. 50 to 50 cm, a number of Late Chalcolithic sherds, three flint cores used as hand hammers, and a clay figurine's head were found. No clear stratigraphic observations were possible because the finds lay directly under the ploughed soil. But their characteristics are very specific and interesting for the understanding of the prehistoric cultures' development in the area during the period after the end of Sava and Hamangia cultures and before the 'classic' phase of Varna culture, presented in the Varna, Devnya, and Durankulak cemeteries.

Locuiri eneolitice în zona litoralului vest-pontic
Eneolithic settlements on the Black Sea's western coast

Valentina VOINEA, Glicherie CARAIVAN,
Mihai FLOREA

Cercetarea desfășurată în cadrul proiectului HERAS a permis continuarea unor vechi investigații privind locuirile preistorice din zona litoralului județului Constanța (între Lacul Sinoe – Vama Veche). Schimbările de peisaj produse de-a lungul coastei vest-pontice in mileniul V au avut un impact major asupra evoluției comunităților eneolitice de aici. După un debut întârziat și timid, primele comunități de agricultori ajung în zona litorală pe la 6400 - 6300 cal BP. În faza clasică Hamangia III, dar mai ales în faza finală Hamangia IV așezările s-au înmulțit, fiind grupate în jurul unor locuiri mai vechi. Concentrate de-a lungul văilor fertile inundabile - Casimcea, Carasu, Urluchioi, Mangalia – care au reprezentat adevărate culoare de legătură între zona litorală și Dunăre, comunitățile eneolitice au cunoscut o înflorire deosebită. Dinamica schimburilor transpare cel mai bine din circuitul produselor exotice. Transgresiunea marină din etapa eneoliticului final a dus la încetarea centrelor înfloritoare din zona litoralului vest-pontic, singura enclavă care își continuă evoluția fiind semnalată în zona golfului Sozopol.

***

The investigation conducted within the HERAS project allowed the extension of certain old investigations regarding the prehistoric dwellings located along Constanța County's coast (between Sinoe Lake and Vama Veche). The landscape changes developing in the fifth millennium BC along the West-Pontic coast had a major impact upon the inhabiting Eneolithic communities' evolution. After a delayed and shy onset, the first farming communities reach the littoral area around 6400 - 6300 cal BP.

In the classic Hamangia III stage, but especially in the final Hamangia IV stage, the settlements clustered around certain older dwellings.

The Eneolithic communities flourished as they clustered along the fertile flooded valleys - Casimcea, Carasu, Urluchioi, Mangalia – representing true passages between the littoral area and Danube River.

The trade dynamics is highlighted by the exotic products' circuit. The marine transgression from the final Eneolithic stage led to the disappearance of the thriving centers from the West – Pontic littoral area, the only enclave continuing its evolution being reported in the Sozopol bay area.

Ceramica Boian din tell-ul de la Căscioarele-Ostrovel, sudul României

Alexandru DRAGOMAN

Comunicarea își propune să prezinte sintetic, pentru prima dată, ceramica Boian (faza Spanțov, *cca.* 4800-4550 BC) din tell-ul de la Căscioarele-*Ostrovel*, sudul României, provenită în urma săpăturilor arheologice efectuate de Vladimir Dumitrescu în anul 1968. Pe baza recipientelor ceramice descoperite în trei construcții de suprafață arse atribuite tradiției Boian, dar și a unor materiale întregi/întregibile din "strat", sunt discutate principalele categorii și forme ceramice, precum și posibila funcționalitate a vaselor.

The late eneolithic pottery assemblage from Arsenala settlement

Stanimir PARVANOV

The paper presents the Late Chalcolithic pottery from Arsenala settlement, which is located near the southern bank of the Varna lake. The site was destroyed by construction works. Still, during three seasons here were organized archaeological underwater excavations in a period between 1979

and 1986. Layers of two major periods were documented – from Late Chalcolithic and from Early Bronze Age. Due to several reasons, the materials from the both periods were found mixed. There is no strict demarcation between the two layers and unfortunately the documentation from the excavations does not help much in this direction. But the pottery found is significant and of great importance for the complex study of the Late Chalcolithic period in Varna lakes region.

The technological, typological and ornamentation analyses of the Copper Age pottery show that it can be assigned to Late Chalcolithic Varna culture. The parallels show absolute similarity to the vessels known from ther settlements in Varna lakes area – Ezerovo, Strashimirovo and Devnia, as well as the Varna cemetery. The similarities are visible also in the pottery from the other sites of the same culture: like the Levski and Durankulak *tells* and the Durankulak and Devnia cemeteries. It is clear, that there is some specific features that can be connected only with Varna culture, and they do not exist within the KGK VI culture. The importance of these features lies not in their big number, but in their presence only in Varna culture sites. It is also very clear that there are many common features in the pottery assemblages of the two cultures, due to their close relationships. The proof of them could be found in the Golyamo Delchevo and Provadia *tells*, which are located in the periphery of KGK VI and stayed in close contacts with the population of the Varna lakes area.

The chronological position of the pottery and respectively of the Arsenala settlement is probably the second phase of Varna culture, perhaps its very end and the beginning of the third phase.

Considerații asupra tezaurului din epoca bronzului de la Răcătău

Anca-Diana POPESCU

Tezaurul de la Răcătău (jud. Bacău) a fost descoperit în anul 1969 în depunerea din epoca bronzului şi publicat în urmă cu mai bine de 35 de ani. Este alcătuit din podoabe de aur, în special inele de buclă şi mărgele, dar şi o spirală din sârmă groasă de aur, mărgele din pastă sticloasă, chihlimbar şi din cochilii de scoici, toate aşezate într-un bol uşor asimetric, cu marginea răsfrântă, de dimensiuni reduse, aparținând repertoriului ceramic Monteoru. Piesele ce formează tezaurul de la Răcătău vor fi rediscutate în contextul recentelor descoperiri de podoabe similare de la Dunărea Mijlocie şi Inferioară, datând din perioadele timpurie şi mijlocie ale epocii bronzului. Totodată, va fi accentuată importanța sitului din epoca bronzului de la Răcătău, fiind supuse analizei şi câteva piese de bronz şi os, cu o largă circulație în spațiu, găsite aici.

Depozitele de vase de la sfârșitul epocii bronzului – început Hallstatt de la Ilia (jud. Hunedoara)

Adina BORONEANȚ, Meda TODERAȘ,
Anca POPESCU, Andrei MĂGUREANU,
Ștefan GEORGESCU, Andrei HEROIU

Cercetările arheologice preventive de la Ilia (jud. Hunedoara) au pus în evidență existența unui tip de descoperiri aparte – depuneri de vase ceramice atribuite finalului epocii bronzului și începutului Hallstattului-, descoperiri recent aduse în discuție în literatura de specialitate. Autorii fac o prezentare detaliată a acestui tip de descoperiri în situl arheologic de la Ilia, încadrându-le cronologic și cultural în contextul Central European.

SECȚIA GRECO – ROMANĂ

'One swallow does not a summer make': on early Greek pottery from the Black Sea and pre-colonial contacts

Gocha TSETSKHLADZE

Early Greek pottery from the Black Sea, especially from the northern Pontic region, has received considerable attention over the last 20 years. This has encouraged scholars to reassess the evidence and formulate a variety of theories, seldom grounded firmly in reality.

The study of this type of pottery, which has East Greek, mainly Milesian, origin, has serious implications for our understanding of early colonisation and for the foundation of early colonies. Some academics, blindly following the new trend of changing the chronology and re-dating this pottery by up to 30 years earlier than before, take at face value the problematic information given by Eusebius about the foundation dates of Histria, Berezan, etc. But the reality is different. The people who created the new chronology warned us that this was a preliminary scheme, not firm or dogmatic. Another observation should be noted as well: this new scheme is used widely mainly by archaeologists working on the northern Black Sea, whereas those studying the western Mediterranean, for example, have yet to discover it.

Another implication of this new chronology is the resurrection of the long-forgotten theory of pre- and proto-colonial contacts. Recently, a sherd found in Berezan 50 years ago and, in the meanwhile, ignored, was published. It is identified as Protocorinthian, dating from the second third of the 7th century BC, based, once again, on the new chronology. This piece raises more questions than it answers. The interpretation is that it demonstrates pre-colonial contacts. If so, a huge question arises: contact with whom? The local population? But, as recent studies demonstrate, there was no local population to be contacted in the region of Berezan or even Olbia until the turn of the 6th/5th centuries BC.

Jocurile în Dacia
Games in Dacia

Virgil MIHĂILESCU-BÎRLIBA

În necropolele Branișteși Gura Secului, ambele din satul Nemțișor (com. Vânători-Neamț, jud. Neamț) și Târzia (com. Brusturi-Drăgănești, jud. Neamț) au apărut mai multe mici artefacte lenticulare din sticlă, care au fost indentificate ca piese folosite în jocurile de noroc (ger. *Spielsteine*).

Exemplare asemănătoare au fost găsite îndeosebi în castrele din Imperiu, mai ales de pe Rhin, dar și din provincia Dacia. Mai mult, astfel de obiecte au fost surprinse și în siturile cercetate din *Barbaricum*, ceea ce confirmă larga răspândire a jocurilor care se întâlnesc în Europa acelei vremi.

În afara unor legături, mai extinse decât se admite, între teritoriile din Imperiu cu cele din afara *limes*-ului, descoperirile mai sus-amintite atrag atenția și asupra adoptării unor obiceiuri specifice civilizației romane, care au avut implicații profunde în schimbarea mentalităților din lumea barbară.

***

The necropoleis of Branișteand Gura Secului, both found in the Nemțișor village (Vânători-Neamț commune, Neamț County, Romania), and Târzia village (Brusturi-Drăgănești com., Neamț Ct.) produced several small lenticular artefacts made of glass, which were interpreted as counters, pieces used in tabletop games (Ger. *Spielsteine*).

Similar items have been found particularly in forts (*castra*) inside the Empire, particularly along the Rhine, but also in Dacia province. Furthermore, such objects have also been recorded in sites from the *Barbaricum*, which confirms the wide spread of such games in Europe of that time.

Besides certain links, more extensive than generally agreed, between lands inside the Empire and those outside of the *limes*, the aforementioned discoveries also signal the adoption of specifically Roman customs, a phenomenon that had profound implications in changing mindsets inside the barbarian world.

Acik Suhat-Caraburun (com. Baia, jud. Tulcea) – cercetări arheologice 2016

V. LUNGU, A. BARALIS,
P. LEBOUTEILLER, M. STERNBERG,
T. POPOVA, M. STREINU,
M. BASTIDE, L. IANCU,
T. SANGLADE, B. MONTAGNE,
L. NICOLAE, A.CIUBOTARU

Aşezarea de la Acik Suhat este cunoscută încă din secolul XIX, graţie însemnărilor lui K. F. Peters din 1876. Primele sondaje au fost făcute în acest loc de V. Canarache în anul 1952, dar rezultatele au rămas nepublicate. P. Alexandrescu şi A. Avram analizează aşezarea ca făcând parte din teritoriul rural al Histriei.

Fotografiile aeriene şi din satelit oferă posibilitatea identificării pe platoul Açic Suhat a unei arii intens locuite, învecinată spre sud şi vest cu o întinsă zonă de necropole, în care sunt vizibile formaţiuni circulare de tipul celor din necropola Orgame. De asemenea, se pot observa mai multe căi de acces (drumuri) dinspre şi înspre zona locuită, unele dintre acestea fiind orientate spre sud-est, în direcţia cetăţii Histria, pe malul lacului Goloviţa, altele către vest.

Pentru a stabili statul acestei aşezări, am inclus-o printre priorităţile programului franco-român de cercetare arheologică *ANR Pont-Euxin. Orgame, nécropole et territoire*, *Caraburun et Călugara.* Ca urmare, în perioada 24 iunie - 23 iulie 2016, au fost efectuate cercetări arheologice pe promontoriul Acik Suhat, cu scopul de a obţine noi informaţii referitoare la caracterul ocupării zonei. Rezultatele din acest an confirmă o intensă ocupare în perioada greacă, începând din secolul VI a.C. până în secolul III a.C.

Din perioada arhaică a fost descoperită o locuinţă cu podeaua din pământ galben bătătorit şi o groapă. Materialul ceramic, descoperit în aceste amenajări şi în stratul aferent lor, este format în special din vase de import: amfore de Clazomene, Lesbos şi Chios, precum şi din vase din ceramică fină de tipul Late Wild Goat sau cupe ioniene Villard B2, sau din ceramică gri (căni, boluri, amfore de masă, lekanai etc.), precum şi vârfuri de săgeţi cu valoare premonetară, concentrându-se în a doua jumătate a secolului al VI-lea î.Chr. Vasele din ceramică modelată cu mâna sunt foarte puţine.

Două noi locuinţe, dintre care una cu fundaţii de piatră si pereţii parţial din piatră, parţial din chirpic, din secolele IV-III a.C., au fost cercetate parţial. O vatră de secol V a.C. şi o groapă din epoca elenistică completează registrul descoperirilor. Se adaugă, de asemenea, o importantă cantitate de materiale de construcţie, vase ceramice, în special amfore de Thasos, Heracleea Pontica și Sinope, unele ştampilate, toate databile între a doua jumătate a secolului al IV-lea şi începutul secolului III a.Chr. O trăsătură importantă a locuirii de epocă greacă rezultă din amenajarea îngrijită a spaţiului de locuit, reflectată în prezenţa unor pavaje din blocuri mari de piatră şi a unei amenajări în trepte a terasei ocupate în epoca elenistică.

Ancient human fingerprints on terracotta figurines from the necropolis of Mesambria on the Black Sea, Bulgaria

Borislava GALABOVA

The excavations of Mesambria necropolis on the Black Sea were started in 2007. They continued over the next four archaeological seasons under the guidance of assoc. prof. Anelia Bozhkova from National Archaeological Institute with Museum at Bulgarian Academy of Sciences. In 2009 we processed the ceramic collections from the excavations with main purpose to discover human traces on different ceramic artefacts. The preserved imprints of fingers from Mesambria were discovered mainly on the inner surface of the terracotta figurines.

This work concerns identification and interpretation of entirely preserved fingerprint patterns on three terracotta fragments discovered in graves, dated in 5th century BC. to 3rd century BC. Experimental methods were applied to determine the age of individuals by measuring the mean epidermal ridge breath (MRB). The epidermal ridge breath (width) was measured in a set of ridges in the longest possible area perpendicular to the direction of the ridges and was counted the number of included ridges. The MRB is the value of multiple measurements of each fingerprint and is a result of dividing the total number of measured ridges.

Two types of fingerprint patterns were identified on the terracotta fragments - loops and whorls. The results established that on the first specimen the impression was made by a 10 years old subadult, on the second fragment the preserved imprint belongs to a 21 years old adult male and on the third one the pattern could belong to a subadult about 12 years old or to an adult female. The presence of child fingerprints on the ceramic artefacts not always indicates that the children were involved in the ceramic production, but it could be assumed.

The Paleodermatoglyphic researches in Bulgaria continue and this will lead to the precision of the results.

Anthropological analysis of human skeletal remains from the necropolis of Apollonia Pontica (Solinariya locality area, Sozopol, Bulgaria)

Nadezhda ATANASSOVA, Borislava GALABOVA

The human skeletal remains were uncovered during rescue excavations in Solinariya locality (PLOT III-7099 according to the plan of Sozopol city). The site is part of the Apollonia Pontica necropolis and provides data for the necropolis organization in its most remote part from the polis. The surveys were carried out by Kalina Petkova in 2014. A total of 38 features were discovered: 30 of them are graves and 8 are related to funeral practices. Two burial time periods were distinguished based on the grave goods: second quarter-middle of the 4th c. BC and the beginning of 3rd c. BC.

Dental and skeletal remains of 26 articulated human skeletons were recovered in 25 graves.

The individuals were in supine position. In most cases, the lower limbs were stretched parallel to each other as the position of upper limbs varies. The 26 studied individuals from Solinariya locality were divided according to the age and sex distribution into five age groups as follows: one is in late childhood, one is adolescent; four females, one probably female and one of indeterminate gender in the age group of Adults; four males, one probably male, three females, one probably female and one with indeterminate sex in mature group; one elderly female. In the group of adults with indeterminate age it can be distinguised one male, one probably male, one female and four individuals with indeterminable sex.

The stature was calculated in 50% of the buried. Most males fall into the lower medium category and the females in the upper medium category. Very short and very tall individuals were not detected among the skeletal remains.

The estimation of the weight established that the average body mass was higher with 8.58 kg in males than females.

The analysed samples are characterised by relatively high frequency of dental and oral pathology established at 61.90% of individuals as prevail *ante mortem* tooth loss (52.38%). Ritual and healing traces are registered in two skulls.

On postcranial skeletons were identified lesions of various degenerative-destructive diseases and bone traumas.

Rome and the Black Sea Region: Economic Exchanges (AD 64 - 130)

Mihaela Denisia LIUSNEA

The paper addresses a wide range of issues concerning the economic exchanges that took place within the Black Sea region, and between the Black Sea and the Mediterranean areas from about AD 64 to AD 130. Moreover, it considers old and new evidence in order to shed light on central aspects of the economic relationship that existed between these two eminently important regions in Antiquity.

In Antiquity the Black Sea region was a meeting point for several different population groups with diverse cultural backgrounds. At the height of the Empire, Roman control extended over two-thirds of the Pontic shoreline. The advent of Rome brought immediate changes in administration, taxation and power relations. Over time, other less tangible, but no less important changes in lifestyle, modes of thought, self-perception and consumption patterns followed. This paper traces Rome's cultural impact on its Pontic dominions, as well as the reaction of the indigenous population.

Over the Hills and Far Away
(Despre frontiere și strategii romane la Dunărea de Jos)

Ovidiu ȚENTEA

Comunicarea pornește de la un studiu de caz, anume analiza detaliată a structurilor defensive romane din arealul de la stânga Dunării, cuprins între confluența Siretului cu Dunărea. Prin cercetările de dată mai recentă (arheologice, topografice, cartografice samd) au fost identificate elemente importante care au făcut posibilă modificarea unor axiome utilizate frecvent în istoriografia românească.

The fortification system of Sexaginta Prista

Nikola RUSEV

The research of Sexaginta Prista starts with Felix Kanitz's investigations. According to them, the fortress was built on a naturally protected terrain by the rivers of Danube and Rusenski Lom. Today its remains are completely covered by the city of Rousse. It is assumed that the stronghold was built in the third quarter of the first century, in the time of Emperor Vespasian (69-79). Its construction is related to the reinforcement of the right bank of the Danube river, which was part of the Roman Limes. The name Sexaginta Prista, meaning 60 ships of type *pristis* occurs at the end of the reign of Emperor Domitian (81-96) and should refer to the event of the second period of his wars.

Up to now the location of the early roman fortress Sexaginta Prista is still unknown. After rescue archaeological excavations in the central part of the contemporary city of Rousse only the late roman fortification was investigated. Until 2015, the researches unearthed a part of the western wall, one corner tower, the military headquarter (*principia*) and several buildings. During the last two campaigns, in 2015 and 2016, segments of the eastern wall, parts of two towers and the north face of

the eastern gate were studied. The goal of the report is to present and analyze all the information concerning the fortification system. Here will be discussed the location, topographic and stratigraphic position of Sexaginta Prista, the architectural features and repairs during the Late Antiquity. In order to date more precisely the building of the fortress it will be used the data of all found materials (coins, small finds, pottery, etc.). Furthermore, the defense system will be compared with other examples excavated in synchronous archaeological sites along the Lower Danube Limes.

Vilele din Moesia Inferior

Adriana PANAITE

Încorporarea şi integrarea regiunii Dunării de Jos în Imperiul Roman a avut un impact profund asupra vieții social-politice, economice şi culturale a populațiilor ce locuiau în această zonă. Cea mai importantă modificare este reprezentată de apariţia aşezărilor romane – oraşe, dar mai ales aşezări rurale în interiorul provinciei şi a fortificaţiilor militare de-a lungul limes-ului şi odată cu acestea, transformarea profundă a zonelor rurale, unde trăia cea mai mare parte a populaţiei. Printre elementele care caracterizează noul peisaj rural se află şi vilele romane. În alte provincii ale Imperiului Roman, acestea sunt considerate ca fiind cea mai "romană" componentă a peisajului rural.

Cel mai adesea, vilele din această zonă geografică au fost studiate separat de către arheologii bulgari şi români, şi doar într-un singur caz au fost privite în ansamblu, într-o încercare de analiză la scara întregii provincii.

În general, este acceptată ideea că vilele reprezintă puncte principale în organizarea economică a unei regiuni. De asemenea, acestea sunt considerate elemente importante pe baza cărora este concepută noua organizare a spaţiului. Deşi numărul vilelor identificate şi cercetate din punct de vedere arheologic la scara întregii provincii este redus, acesta fiind depăşit de numărul - cu mult mai mai mare al aşezărilor rurale, atestate – mai ales pe cale epigrafică, analiza lor pentru întreaga provincie, precum şi relaţia dintre ele şi reţeaua de drumuri, nu numai că poate duce la concluzii importante cu privire la specificul organizării economice şi sociale într-o zonă de frontieră a Imperiului Roman, dar, ar putea, de asemenea, ajuta la identificarea unor caracteristici ale peisajului roman din zonă.

Magia egipteană și locuitorii Daciei romane

Ștefana CRISTEA

Descoperirile arheologice atestă existența pe teritoriul Daciei romane a amuletelor și talismanelor reprezentând zei egipteni, la fel ca și în cazul vecinilor lor, locuitorii Pannoniei. Prezenta comunicare își propune să investigheze mecanismele psihologice și motivele care au determinat o parte a locuitorilor acestei provincii de graniță a Imperiului Roman să recurgă la magia egipteană pentru protecție, tratament și ajutor.

Cartierul de locuințe romane din Parcul Catedralei, Constanța - o reinterpretare din perspectiva configurației spațiale

Alexandra TEODOR

Între descoperirile arheologice care documentează locuirea din anticul *Tomis*, sectorul Parcul Catedralei este probabil cel mai important, având în vedere suprafața pe care s-au făcut cercetările, dar și complexitatea informațiilor câștigate. Aici au fost înregistrate locuințe din etape diferite, care se

încadrează între secolele VI î. Chr. și V d. Chr. – acoperind astfel o perioadă de cca 1 mileniu, care reprezintă aproape întreaga perioadă de funcționare a orașului antic.

Dacă sub aspect istoric cercetările din Parcul Catedralei au fost revelatoare, sub aspect arhitectural-urbanistic informațiile nu au fost suficient valorificate și interpretate. S-au clarificat în urma cercetărilor orientarea și conformarea străzilor din această parte a orașului, precum și dotările lor, unele aspecte privind modul de construcție a clădirilor și datarea lor, însă nu s-a propus o schemă coerentă de intepretare privind configurația propriu-zisă a locuințelor și evoluția lor. Astfel, înțelegerea spațialității locuințelor în diferitele etape istorice documentate, strict pe baza informațiilor și desenelor publicate, este foarte dificilă, fiind practic o problemă lăsată aproape complet nerezolvată.

Intervenția de față nu oferă o cheie de interpretare categorică, ci propune o variantă considerată posibilă. Prudența necesară în orice interpretare propusă la ora actuală – la peste 40 de ani de la descoperire – se impune în principal datorită faptului că ipotezele de lucru trebuie să se bazeze în cea mai mare parte pe informațiile furnizate de raportul de săpătură publicat (Rădulescu și Scorpan, 1975), acestea nemaiputând fi verificate *in situ* decât într-o mică măsură, întrucât starea fizică a ansamblului a fost între timp alterată – atât prin expunerea îndelungată a ruinelor în aer liber, cât și prin intervențiile de restaurare. Ipoteza propusă aici este aceea că multitudinea de încăperi de epocă romană documentate în partea de nord a sectorului (la nord de strada antică orientată VNV/ESE), separate de strada antică având direcția perpendiculară pe precedenta, nu constituie o grupare de mai multe locuințe separate/diferite, ci, foarte probabil, mai multe încăperi ale unor locuințe mai ample (aici au fost identificate două) – posibil de tip *domus* cu *atrium*. În cazul în care ipoteza s-ar putea confirma, locuințele romane din Parcul Catedralei ar fi primele de acest tip documentate arheologic în vechiul *Tomis*; totodată, întrucât reprezintă un tip de locuință asociat unui urbanism planificat, ar fi de așteptat să fi existat și alte locuințe de acest tip, cel puțin în proximitate. Prezența în *Tomis* a unor astfel de locuințe nu este de natură să surprindă, dată fiind importanța orașului în perioada romană; de altfel, ansambluri de tip *domus* cu *atrium* se mai cunosc în Dobrogea, cele mai cunoscute fiind la *Histria* și la *Tropaeum Traiani*.

The Episcopal basilica (Christian basilica No 3) of the Ancient City of Zaldapa, Scythia Province

Georgi ATANASOV, Valeri YOTOV,
Ioto VALERIEV

Zaldapa is the largest (25 ha) fortified Roman-Byzantine city in the interior of Dobruja (PROVINCE of SCYTHIA) and Northern Bulgaria (MOESIA PROVINCE). Around the middle-second half of 6th century the city had an episcopal cathedra in the diocese of the metropolitan bishop of Tomis.

On the site were conducted archaeological excavations in 1905/6 by the founder of the Bulgarian archaeology Karel Skorpil. In 1913/4 a team of Romanian archaeologists led by G. Mateescu also did excavations, the results being unpublished but partially documented by K. Skorpil. In 1949 M. Mirchev excavated a late roman Cisterna and catpation in the north-western foothill of the city. All these results with detailed bibliography were analysed and supplemented with additional data by S. Torbatov.

Until 2014 there were known two early Christian basilicas in Zaldapa. The first one is located next to the SW gate, and the second one to the northern gate. In seasons 2014-2015, during archaeological excavations next to the crossroad of two of the city's main streets, it was investigated a new basilica – № 3.

According to the plan, the basilica has three naves, a semicircular apse, tripartite narthex and an atrium – a total length of 51 m and a width of 21 m. South of the southern aisle there is a large

building, which consists of two big premises and an additional extra entrance from the East, built on the side of the apse. It could be supposed that this building was the Episcopal residence.

According to the archaeological surveys and the numismatical data, Zaldapa suffered destructions during the Gothic and Hunnic invasions at the end of 4th – 5th century. Life in the city recovered at the end of 5th – first half of 6th century. Probably, Basilica No 3 was built in that period. At a later stage, around the middle of the 6th century, the atrium of the church was abandoned and in front of the narthex there were built a staircase and a courtyard covered with stone slabs and the Episcopal residence was adjoined to the southern nave.

During that same summer of 2015, excavations in the choir of the basilica "No 3" allowed the release of a crypt. The latter is a large north-south orientated rectangular vaulted space, which is 3.80 m long x 2.50 m wide x 2.40 m high. The entrance is located on its south part and a staircase consisting of seven steps leads to the crypt, which was found filled with soil and a large number of marble architectural units.

As in many other towns and fortresses in the Lower Danube area, Zaldapa and respectively Basilica No 3 were destroyed and abandoned at the end 6th – the beginning of the 7th century as a consequence of the Avaro-Slavic invasions in Dobruja.

Mormintele pictate în spațiul balcanic roman. Aspecte oglindite în sursele antice referitoare la simbolismul sepulcral, cu o privire specială asupra dreptului funerar roman

Ioana MUREŞAN, Lucian-Mircea MUREŞAN

Mormântul pictat în antichitatea târzie romană reprezintă o manifestare funerară de excepție. Pus în practică de familiile înstărite ale societății romane, mormântul pictat se bucură de o popularitate remarcantă începând cu sfârșitul secolului al III-lea p. Chr., răspândită cu precădere în spațiul balcanic și pe Dunărea Mijlocie și de Jos. Din acest larg areal ne parvin pe cale arheologică numeroase exemplare de o calitate artistică deosebită, marcând deopotrivă înaltul statut social al proprietarilor lor, cât și transformările prin care trecea lumea romană la un moment dat în istorie. Simbolistica funerară transmisă posterității prin pictura paretală a acestor sepulcre este un martor fidel al transmutațiior la nivel religios, social, cultural dar și economic, resimțite de populațiile Imperiului roman în secolele IV-V p.Chr. Studiul de față este intenționat să reflecte asupra acestei simbolistici menite să înregistreze trecerea de la păgânism la creștinism în practica funerară romană cu ajutorul studiului dovezilor directe transmise pe cale arheologică, și anume mormintele pictate din centre urbane precum Tomis, Durostorum, Serdica, Viminacium, Sirmium, Philippopolis sau Thessalonika, exemplificând doar câteva dintre numeroasele atestări de acest fel din Balcani.

La acestea se adaugă o analiză amănunțită a surselor antice scrise, de la evidențe epigrafice la pasaje literare sau texte cu caracter juridic menite să reflecte reglementările legale dar și dogmatice, atunci când este cazul, ale acestei categorii aparte de practică funerară. Se vor avea în vedere cu precădere acele texte ce relatează asupra a ceea ce era permis să fie reprezentat figurativ în pictura paretală, atât din punct de vedere simbolistic cât și dogmatic, reflectând în acest sens tranziția de la păgânism la noua religie creștină. Totodată, sursele juridice ale epocii înregistrează ceea ce se păstrează din vechile practici legale aferente domeniului funerar și ce anume se adaptează în conformitate cu transformările simțite la nivelul societății romane la scara întregului imperiu. Toate aceste demersuri de analiză își au ca scop o mai bună înțelegere a peisajului religios, cultural și social al Imperiului roman aflat într-o epocă de puternică transformare și reinventare, de adoptare și adaptare la un nou context spiritual și politic.

Trei noi inscripţii de la Callatis

Alexandru AVRAM, Mihai IONESCU

Several inscriptions have been found and published since the issue of the corpus (*Inscriptiones Scythiae Minoris* III, 1999). On the occasion of this conference the authors will present three unedited inscriptions, which have been discovered through rescue excavations during the last years. They all belong to the Roman period.

1. Dedication to Heracles (1st or 2nd century AD). The cult was already attested in Callatis. One of the dedicators bears a distinctively Persian name.

2. Funerary inscription of a veteran originating from the Roman colony of Deultum (2nd century AD). Many other veterans were attested in the West Pontic cities but not yet in Callatis.

3. Fragmentary funerary inscription from the Late Roman period (5th/6th centuries AD).

Inscripții fragmentare inedite din colecțiile Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța

Maria BĂRBULESCU, Livia BUZOIANU

Sunt prezentate mai multe fragmente de inscripţii greceşti şi latine, descoperite de mai multă vreme (începând cu anii 60' ai secolului trecut), aflate în colecţia epigrafică a MINAC.

Reţine atenţia în primul rând o piatră funerară, găsită întâmplător, împreună cu alte piese, în anul 1964, în preajma zidurilor cetăţii *Ibida* (Slava Rusă), amintită recent în publicaţia online *Ubi erat Lupa*, cu nr. 21730. Inscripţia, din sec. II-III p.Chr., menţionează o moarte violentă (*interfectus*), provocată probabil de *latrones*, la o dată dificil de stabilit. Numele personajelor, reconstituite în manieră ipotetică (*Antoninus* ? şi *Ulpia Flavia* ?), aparţin registrului onomastic al zonei; situaţia este evidenţiată şi de posibila menţiune a locului de origine a personajului feminin, *Aegyssus*, scris *Egis[so]*. Celelalte inscripţii analizate, aflate toate într-o stare fragmentară, au, cu o singură excepţie, locul de proveniență nedeterminat; ele permit însă o discuţie asupra numelor greceşti şi romane atestate, cât şi a altor aspecte privind zona vest-pontică şi dunăreană în epoca romană timpurie.

BCOSPE III. Ars, res sacrae & mythologica: A New Project Introduces Itself

Victor COJOCARU, Lavinia GRUMEZA

Ars, res sacrae & mythologica is the third of a planned series of five volumes dedicated to the bibliography of the northern Black Sea shore in antiquity. An up-to-date bibliographic guide of studies in the ancient history of the Northern Black Sea has long been a desideratum, particularly for Western scholars. Even in Russia there was no systematic survey of new publications between the cessation of the annual bibliographic appendix to the *Vestnik drevnej istorii* (covering Soviet publications only) after 1990. The current plan of *Bibliographia classica orae septentrionalis Ponti Euxini* comprises I. *Epigraphica, numismatica, onomastica & prosopographica*, II. *Archaeologica*, III. *Ars, res sacrae & mythologica*, IV. *Historica et historiographica* as well as V. *Varia, addenda et corrigenda*. With the publication of the first volume (COJOCARU 2014) it became obvious that the importance of this bibliography, its scope, originality and the diligence of its implementation do not leave any room for doubt that this book series will become a standard tool for everyone working on the Ancient Black Sea Region. BCOSPE could not only serve as reference work for topics of the ancient Black Sea area and its adjacent territories, but also as stepping stone for further research and encouragement for constructive dialogues between scholars from the West and East. The authors take this opportunity to present BCOSPE III as a historiographical desideratum, taking into account the following issues: the overall structure of the bibliography, the geographical and chronological limits of the research, innovative elements,

objectives, potential impact of the project's results, methodological difficulties, work planning, research team structure.

Organizarea bisericească în Moesia II și Notitiae episcopatuum

Ionuț HOLUBEANU

Comunicarea este dedicată identificării evoluției structurii episcopale a provinciei Moesia II în secolele al V-lea și al VI-lea p.Chr. Autorul va încerca să valorifice, cu precădere, informațiile cuprinse în *Notitiae episcopatuum*. Elementul de noutate îl constituie schimbarea modului de interpretare a datelor cuprinse în aceste documente istorice.

Valentinianus episcopus Scythiae (-550-)

Ionuț HOLUBEANU

Comunicarea este dedicată identificării rangului bisericesc al lui Valentinian de Tomis. Cercetătorii care s-au ocupat în studiile lor de această temă s-au raliat în jurul a două puncte de vedere divergente. Unii au afirmat rangul de mitropolit al lui Valentinian. Alții au susținut rangul de simplu episcop al acestuia.

Autorul pledează în favoarea rangului de mitropolit, pe temeiul unei evidențe documentare trecute cu vederea până la momentul de față.

Din nou despre iconografia emisiunilor monetare din argint de epocă clasică de la Histria

Florina PANAIT-BÎRZESCU

Imaginea celor două capete de tineri de pe emisiunile monetare din argint de epocă clasică ale Histriei a făcut obiectul unei bogate literaturi, în primul rând datorită caracterului enigmatic al acestui tip de reprezentare. Ipotezele de identificare sunt dintre cele mai diverse: Dioscuri, Helios, Apollo, fluviul Istros, curenţi sau vânturi. Comunicarea de faţă aduce din nou în discuţie acest subiect cu o nouă propunere de identificare a celor două capete de tineri de pe monedele histriene. Astfel aceste reprezentări vor fi tratate în contextul iconografiei primelor emisiuni monetare ale coloniilor, care de cele mai multe ori fac referire la divinităţi şi eroi locali, reprezentativi pentru comunitatea respectivă.

Histria. Noi date privind incinta elenistică a acropolei

Mircea ANGELESCU

Cercetările arheologice sistematice desfășurate în ultimii ani în Sectorul "Basilica Pârvan", situat în partea de sud a suprafeței închise de incinta romano-bizantină a Histriei, au oferit rezultate importante privitoare la incinta elenistică a acropolei. Prezentarea sintetizează datele referitoare la incinta elenistică a acropolei, integrând și noile informații obținute în campaniile din sectorul amintit.

Câteva date privind perioada romană timpurie din zona extra murană a Histriei în lumina cercetărilor arheologice recente

Viorica RUSU-BOLINDEȚ

Comunicarea își propune să reevalueze stadiul cercetărilor privind perioada romană timpurie (secolele I-III p. Chr.) în zona situată între latura vestică a incintei romane târzii și latura similară a cetății romane timpurii. Aducerea la zi a cercetărilor efectuate în arealul menționat, prin includerea celor mai recente săpături arheologice (din sectorul *Basilica extra muros* și Histria Sector Sud), alături de cele deja consacrate în bibliografia de specialitate (laturile de vest și parțial de sud ale incintei romane timpurii, complexul Therme II) reprezintă un moment de bilanț prin punerea în evidență a principalelor obiective arheologice constatate în această zonă. Se va discuta situația tramei stradale, evoluția principalelor monumente descoperite în zonă, precum și modul în care ele se articulează cu celelalte construcții situate spre est, în interiorul cetății romane timpurii. Prin combinarea datelor vechi și noi privind epoca în discuție, se va încerca conturarea unui specific al urbanismului Histriei în perioda romană timpurie comparativ cu orașele greco-romane contemporane de pe țărmul vest-pontic.

Noi cercetări arheologice privind epoca romană timpurie de la Histria. Marele edificiu public de secol III p.Chr.

Mircea DĂBÎCA

Din anul 2010 obiectivul principal al cercetării arheologice în Sectorul Sud de la Histria este acela de a pune în evidenţă, atât din punct de vedere ştiinţific dar şi muzeistic, oraşul roman timpuriu de la Histria, mai puţin cunoscut şi cercetat în economia investigaţiilor arheologice de pe acest sit. În comunicarea de față sunt prezentate principalele rezultate ale cercetării arheologice din Sectorul Sud de la Histria, campania 2016. În această campanie arheologică efortul a fost direcționat asupra laturii nordice a edificiului public roman timpuriu (secolul III p.Chr.), descoperit aici în anii din urmă. Acesta a continuat să fie analizat, la nivel planimetric, cercetarea arheologică concentrându-se în secțiunea S14. Au fost descoperite: latura de nord păstrată la nivel de fundație, un pinten de sprijin exterior, nivelul de dărâmătură din exteriorul edificiului (cel de piatră și cel de olane).

Materiale din lut ars descoperite în sectorul Poarta Mare–Turnul Mare de la Histria

Adela BÂLTÂC, Paul DAMIAN

Cercetarea în sectorul Poarta Mare–Turnul Mare din cetatea Histria s-a desfășurat în perioada 2000–2008, 2013–2014 și 2016 având ca obiectiv general punerea în valoare științifică și muzeistică a unui segment important din istoria cetății în epoca romană. Cercetările arheologice de până acum au scos în evidență complexe arheologice diverse din structura Histriei romane, fiind cercetate edificii și complexe arheologice databile din epocă elenistică târzie până în ultimul nivel roman timpuriu. Printre acestea enumerăm o porțiune din artera b (stradă de factură elenistică), două edificii de mari dimensiuni adosate acesteia, canale de colectare a apei menajere sau conducte de apă potabilă, o fântână, un cuptor, vase de provizii etc. Printre numeroasele descoperiri se numără și câteva piese din lut ars care se clasifică atât în categoria obiectelor decorative, cât și a teracotelor. Clasificate pe categorii utilitare, studiul acestor piese oferă date interesante despre obiceiurile, credințele și stilul decorativ din epoca romană timpurie de la Histria.

Histria. Rezultate preliminare ale cercetărilor în Sectorul Acropolă Centru-Sud (2013-2016)

Valentin BOTTEZ, Alexandra Monica BIVOLARU
Iulia Alexandra ILIESCU

În urma unui proiect inițiat de Universitatea din București (2013 – 2016), a fost cercetată o suprafață de aproximativ 1750 m² în sudul acropolei histriene, între sectoarele *Basilica Episcopală*, *Domus*, *Cetate* și *Basilica Pârvan*. Obiectivul principal al proiectului l-a reprezentat cercetarea exhaustivă a unei insule de locuire romane târzii. Având în vedere că săpăturile au pornit de la stratul vegetal, într-o zonă neafectată de cercetări arheologice mai vechi, echipa a optat pentru o săpătură în casete de 4×4 m, despărțite de martori de 1 m. Săpătura a fost înregistrată pe contexte, utilizându-se fișele de tip MoLAS, cu toate cotele măsurate de la un punct fix. Tot materialul rezultat (ceramic, numismatic, epigrafic, osteologic, materiale de construcție, fragmente arhitecturale, descoperiri mărunte etc.) a fost colectat, înregistrat și predat spre cercetare unor specialiști în domeniu. De asemenea, toate structurile constructive descoperite au fost desenate în detaliu, în același timp fiind în desfășurare un studiu arhitectonic.

Principalele rezultate ale săpăturilor pe Sectorul Acropolă Centru-Sud sunt:

- dezvelirea laturilor de N, E, V și parțial S a insulei de locuire romană târzie (sec. VI p.Chr.), cu o serie de aspecte constructive interesante;
- identificarea a două străzi ce delimitează insula, numite convențional ST01 (la E) și ST02 (la V) și o posibilă a treia (ST03?) la S;
- în cadrul insulei de locuire romană târzie au fost identificate cel puțin două mari locuințe (cea de la N beneficiind de o curte interioară deschisă, cu un bazin de scurgere a apei în partea de E), separate de o alee îngustă;
- pe întreaga suprafață cercetată au putut fi observate minim două faze de funcționare, a doua fiind datată în timpul domniei lui Iustin al II-lea (565-578) și marcată de blocarea unei părți a intrărilor în clădiri din prima fază, deschiderea de noi intrări în ziduri, adăugarea (cel puțin în unele cazuri) de borduri/trotuare noi în lungul feței exterioare a zidurilor de limită și folosirea intensă a structurilor de chirpici.

În cazul insulei de locuire de secol VI a fost înregistrată o schimbare de orientare a străzii ce o delimita la V (ST02), posibil în scopul creării unei artere urbane (cale procesională?) care să lege basilica episcopală de cea din S cetății („Pârvan").

New progresses in Danube Delta evolution and their significance for the ancient cities (Antiquity and Middle Age)
Noi progrese în cunoașterea evoluției Deltei Dunării. Impactul schimbărilor mediului deltaic asupra așezărilor din Antichitate și Evul Mediu

Alfred VESPREMEANU-STROE, Luminița PREOTEASA,
Iulian BÎRZESCU

This oral communication will synthetically present the latest progresses made on Danube Delta evolution based on new cores, sedimentological and morphological analyses which together with the newly obtained absolute ages (AMS 14C and OSL) shed a new light upon the delta formation in both its evolutionary phases (chronology) and the growth patterns. It is the first proposed reconstruction of the fluvial delta which succeeds to date delta front advancement (Old Danube lobe: 8/7.5–5.5 ka) into Danube Bay and the formation of the initial spit.

The fluvial delta morphology is reinterpreted to show that most of the present landscape is the recent result of fluvial aggradations which followed after the initial topography (former delta plain) was drowned through the concurrent action of subsidence and sea level rise. With regard to the

maritime delta, we bring new arguments into the debate concerning the southern delta (composed by lagoons and sandy barriers built by longshore circulation versus deltaic lobes construction and reworking) which demonstrate that a southern distributary (Dunavăţ, derived from Sf. Gheorghe) had an intense activity and formed open-coast lobes during 2.6–1.3 ka.

Moreover, the evolution of the six open-coast lobes belonging to maritime delta is presented in relation with both natural conditions and human settlements from Antiquity and Middle Age specifying the physiographic context of each of them and, moreover, its transformations which affected their evolution.

DNA Analysis of Two Sarmatian Funerary Contexts from Eastern Romania

Neculai BOLOHAN, Lucian GORGAN,
Mitică CIORPAC, Florica MĂȚĂU

The aim of this study was to analyze the ancient DNA and their correspondent haplogroups, presenting also the first genetic results on bone samples selected from two funerary contexts assigned to the Sarmatian communities identified in Eastern Romania. The archaeological sites are located on the terraces integrated in the Jijia and Prut river basins, in the Vorniceni village (Vorniceni commune, Botoșani county) and Isaiia village (Răducăneni commune, Iași county) and were largely attributed based, mainly, on the grave goods, to the Sarmatian populations.

mtDNA is effectively a single haplotype that is transmitted from mothers to their offspring, which means that mitochondrial lineages can be identified in a much more straightforward manner than nuclear lineages, which, in sexually reproducing species, are continuously pooling genes from two individuals and undergoing recombination.

The aDNA extraction from bone remains involved two main activities: samples preparation and the isolation protocol. The bones were cleaned from debris and washed with distillated water and, than, followed by a drying step. Further, the bones were washed with 10% NaOCl and, than, dried and exposed to UV light for 15 minutes on each side. Finally, with a sterile bone drill, a small area of the bone surface was removed and then bone powder was sampled, using a reduced rotation speed, to avoid the temperature increase followed by a DNA degradation. Every bone was prepared using the required standard protocols for aDNA analysis (facemask, gloves, and disposable lab coat), sterile and disposable tools in a controlled environment.

Around 200 mg of bone powder was used for PCI protocol and incubated at 56°C overnight with 1 ml of bone incubation buffer (*Tris HCl 50mM pH=8, SDS 10%, EDTA 0.5mM* and *Proteinase K 1mg/ml*), followed in the next day by the classic extraction steps.

In order to identify any possible contamination that might have occurred in the different stages of the samples preparation and mainly in the aDNA isolation, at least two extraction blank controls and multiple PCR non-template controls were included in each amplification reaction.

The mitochondrial hyper variable region 2 (HV2) was amplified via PCR using four pairs of specific primers. The PCR was performed in a 25 μL reaction volume using GoTaq® Hot Start Polymerase (Promega). The amplicons were purified using the Agencourt AMPure XP (Beckman Coulter, USA) and direct sequenced with Genome Lab DTCS Quick Start Kit (Beckman Coulter, USA) using a CEQ 8000 Genetic Analysis System (Beckman Coulter).

The ancient DNA analysis performed on bone samples assigned to the Sarmatian population offered us the possibility to infer the ancient human population admixtures from Eastern Romania using amtDNA isolated from bone remains.

Acknowledgment: The financial support was provided by the PCCA 1153/2011 No. 227/01.10.2012 *Genetic Evolution: New Evidences for the Study of Interconnected Structures. A Biomolecular Journey around the Carpathians from Ancient to Medieval Times* (GENESIS).

The forgotten tower – a 3rd century tower discovered at Capidava during the preventive research of 2015

Zeno Karl PINTER, Claudia URDUZIA

During the preventive research of 2015 campaign outside the walls of Capidava fortress near the main entrance (place conventionally noted VIII), the main objective was finding the arguments for the existence or inexistence of a twin tower of the one still standing south-west the gate. 7 features were found during this archaeological campaign, the most noticeable being feature (cx) 05 representing the foundation of a horseshoe (or U) shaped tower.

The oldest feature found was a ditch (feature 04) which due to the slow filling and the numerous newer interventions cannot be dated precisely. The ditch existed in the 3rd century AD when the U shaped tower was built over. Feature 04 was cut by the pit cx 07 and overlapped by all the other features of this campaign.

The U shaped tower (conventionally noted 05) was most likely built in the second half of the 3rd century AD when the entire castrum was rebuilt. The tower was used for only one century until the rebuilding from the second half of the 4th century, when along with other changes the two U-shaped towers on the long side of the castrum were dismantled. The tower discovered in 2015 was probably dismantled in the same time. To support this idea we have two coins from the layer overlapping the remains of the tower. One of the coins dates from the emperors Constantius II / Constans, type *Fel Temp Reparatio*, years 336-361 AD, the other, in cleaning process, probably belongs to the same period. These coins confirm the idea that when they were lost (the middle of the 4th century) the tower was dismantled, which corresponds with the information known about the other two similar towers.

Feature 06 (wall of stones with earth) which is parallel with the walls of the found tower is probably contemporary or approximately contemporary with it.

Both features (05 and 06) are overlapped and partially destroyed by feature 03 (wall of stone with earth). The last is overlapped by features 01 (a possible fireplace) and feature 02 (the remains of a house and its annexes). The upper part of most of these features and the upper part of the stratigraphy were affected by the works from the beginning of the 20th century.

During the research (which touched the native rock) there were found no traces or materials to support the idea of a twin tower for the one guarding the south-western part of the entrance.

Edificiul cu absidă (*Principia*) de la Capidava – Cronologie și stadiul cercetărilor

Alexandru RAȚIU, Ioan Carol OPRIȘ,
Mihai DUCA

În anul 2013 am reînceput cercetările arheologice sistematice la marele edificiu cu absidă, denumit convențional *Principia* de fază târzie, situat în sectorul VII *intra muros.* Ruinele acestui edificiu sunt printre primele obiective arheologice coerente înregistrate de Grigore Florescu la Capidava, fiind ilustrate pe vechile planuri de situație cu obiective arhitecturale din partea de sud a cetății. Primele cercetări arheologice la acest obiectiv au coincis cu studierea nivelurilor de bordeie medio-bizantine care suprapun edificiul în cauză și îl afectează în bună măsură pe latura sa sudică, dinspre Dunăre.

Principalele necunoscute cu care am început cercetarea multianuală a acestui obiectiv sunt după cum urmează: funcționalitatea edificiului, dimensiunile reale ale acestuia și planul său arhitectural integral, nu în ultimul rând, secvențele cronologice în care acesta a evoluat. În prezentarea noastră vom încerca să formulăm răspunsuri la unele dintre aceste necunoscute, în măsura în care descoperirile din cele patru campanii arheologice de până acum ne îngăduie să o facem.

Cercetări arheologice preventive la Callatis

Sorin Marcel COLESNIUC

Cu prilejul lucrărilor de reabilitare a Aleii Teilor din Mangalia au fost descoperite: numeroase fragmente ceramice, două capiteluri ionice, două fragmente de piuă, diverse fragmente arhitectonice și o fântână antică. Primul capitel l-am descoperit la sfârșitul lunii octombrie 2015. Este un capitel ionic, decorat cu volute, frunze și ove. Capitetul, sculptat în calcar de bună calitate, aparține ordinului ionic, este întreg și a apărut la aproximativ un metru adâncime. În noiembrie 2015, am descoperit un nou complex arheologic: o fântână antică, de formă pentagonală, cu o adâncime de un metru și jumătate, alcătuită din zece asize. Un bloc de piatră din partea superioară a acesteia reprezintă o stelă funerară, refolosită ca material de construcție. Am săpat în interior, până la adâncimea de trei metri (de la nivelul actual al solului) și am constatat că diametrul s-a lărgit până la 140 cm și a căpătat forma circulară. În funcție de modul de construire și materialul ceramic descoperit, fântâna a fost datată în perioada romană.

La sfârșitul lunii noiembrie 2015 s-a descoperit al doilea capitel ionic (la o distanță de 12 metri față de primul). Acesta a fost realizat tot din calcar de bună calitate, are aceleași dimensiuni și elemente decorative - volute, frunze și ove. Probabil, ambele capiteluri făceau parte dintr-o construcție antică, distrusă ulterior. Terenul a fost afectat de locuirea aproape neîntreruptă din ultimele două milenii, depunerile arheologice fiind deranjate mai ales în ultimul secol de șanțuri de canalizare și curent electric.

Callatis. Cercetări în necropola romano-bizantină

Mihai IONESCU, Robert CONSTANTIN,
Laurenţiu RADU

Comunicarea prezintă rezultatele unor cercetări arheologice realizate în vara anului 2015. Perimetrul cercetat face parte din marea necropolă de epocă romano-bizantină (secolele IV – VI d. Chr.) a oraşului Callatis şi este amplasat în imediata apropiere a sitului arheologic „Biogaz" ce cuprinde mai multe morminte realizate din piatră legată cu mortar de var amestecat cu cărămidă pisată, formate din culoar de acces şi cameră funerară cu boltă. Din acest grup se evidenţiază „Mormântul cu psalmi", denumit astfel după inscripţia descoperită pe pereţii săi ce reprezintă un verset din Psalmi. Acest nucleu s-a dezvoltat în jurul unei basilici cimiteriale, amplasată deocamdată ipotetic în zona magazinului „Polux".

Dintre mormintele investigate se detaşează ca importanţă un mormânt hypogeu cu culoar de acces şi cameră funerară cu boltă, realizată din blocuri de piatră zidită şi tencuită la interior. Culoarul de acces este prevăzut cu patru trepte din piatră ce coboară spre camera funerară. În interior s-a descoperit un număr necunoscut de schelete, amplasate pe două nivele de înmormântare, separate de un strat de pământ. Putem presupune că ne aflăm în faţa unui cavou familial folosit o perioadă mai îndelungată.

Ulterior au mai fost cercetate un mormânt în cistă din piatră, un alt mormânt cu culoar de acces şi cameră funerară de mai mici dimensiuni, acoperită cu o dală de calcar ce poartă o inscripţie în limba greacă şi alte morminte în groapă simplă sau acoperite cu dale de calcar. O notă discordantă în privinţa vechimii, face un mormânt cu cameră de acces şi firidă longitudinală de epocă romană (secolul al II-lea p. Chr.) ce avea ca inventar un mic unguentariu din sticlă. Ca inventar funerar descoperit în aceste morminte menţionăm frize de calcar cu triglife, două inscripţii funerare, o fibulă din bronz, catarame din bronz, mărgele din pastă de sticlă de diverse forme, fragmente de opaiţe.

Despre locuirea de epocă romană în aria sitului Troesmis

Cristina-Georgeta ALEXANDRESCU

În perioada 2010-2015 s-a derulat un proiect de cercetare privind procesele de transformare prin care au trecut așezările antice de la Dunărea de Jos, având un focus pe zona vestică a Dobrogei de Nord. Utilizând metode inovative de cercetare și evaluare arheologică (fotogrametrie, survey, prospecțiuni geofizice și tehnologie GIS) s-a reluat și extins cercetarea sitului de la Troesmis, un exemplu deosebit de elocvent pentru transformările așezărilor în perioada secolelor al II-lea – al XIII-lea p.Chr.

Din 2016, cercetarea s-a extins în zonele învecinate așa-numitei zone centrale a sitului Troesmis, delimitate de Dunăre și Munții Măcin, respectiv de teritoriul administrativ al orașului Măcin (spre nord) și linia Peceneaga - Horia (spre sud).

În comunicare vor fi prezentate, alături de metodologia aleasă și primele etape de lucru pe teren, rezultate preliminare ale investigațiilor desfășurate în cadrul proiectului *PNII-RU-TE-2014-4-2063: Resurse naturale, peisaj și locuire antică în nord-vestul Moesiei - studiu de caz Troesmis*. Unul dintre obiectivele acestui proiect pentru 2016-2017 este investigarea în detaliu a urmelor și materialelor arheologice existente în nuclee de așezare rurală de epocă romană, clarificarea metodologiei și terminologiei pentru zona aleasă, făcând uz de cercetările de specialitate avansate desfășurate pe teritoriile altor foste provincii romane.

Tehnici și metode constructive ale pavimentului din teracotă. Studiu de caz Troesmis

Ioana MANEA

Cu siguranță, producția pieselor pavimentale din teracotă nu era una standardizată așa cum era, spre exemplu, cea de cărămizi. Chiar dacă formele erau, în mare parte, aceleași, au apărut unele diferențe de mărime între piese, diferențe generate de particularitățile fiecărei lucrări.

Din informațiile pe care le avem până în acest moment, nu putem afirma cu certitudine că a existat un centru de producție în Dobrogea de unde s-ar fi putut face aprovizionarea. Cel mai probabil, meșterii care se ocupau cu olăritul sau cu producția de cărămizi au realizat și aceste dale.

Procesul în sine presupunea mai multe etape, pornind de la mixarea ingredientelor pentru obținerea pastei și terminând cu fixarea dalelor în locuințe.

După ce meșterul crea amestecul ideal pentru realizarea *tesserae*-lor, urma procesul de modelare, care, din punctul nostru de vedere, putea fi făcut în două feluri, și anume: ori meșterul întindea pasta pâna ajungea la grosimea dorită pe o suprafață plană, iar cu ajutorul unei forme tăia piesele, ori avea o matriță pe care o umplea cu lut, o lăsa la uscat și după aceea scotea piesele și le pregătea pentru ardere. Indiferent de modul în care erau modelate piesele acestea treceau printr-o ardere oxidantă, de unde și culoarea lor roșiatică. În momentul studierii acestor piese se poate observa cu ușurință existența a două suprafețe: una este grosieră, cu asperități, neșlefuită și prezintă numeroase urme de nisip și pietricele, iar cealaltă este netedă, fără urme de alte materiale. Acest lucru ne-a îndemnat să credem că prima suprafață descrisă mai sus era mai puțin finisată deoarece nu era vizibilă, ea fiind fixată în nisip, în timp ce partea netedă era cea vizibilă și alcătuia suprafața de călcare. Existența urmelor de nisip ne-a făcut să tragem concluzia că la fixarea lor nu a fost folosit mortar, ci nisip. Pe podea se punea un strat de nisip de grosime variabilă, peste care erau așezate *tesserae*-le într-un anumit model, iar la final, pentru o fixare cât mai bună, se presăra nisip pentru a intra în rosturile create, excesul fiind ulterior înlăturat.

La Apulum cât și în Oltenia au putut fi identificate *tesserae* similare cu cele identificate la Troesmis. După cum o denumește R. Ciobanu , *Sala cu pictură și hypocaust*, de la Apulum, este cea care în a treia etapă a dezvoltării sale dispune de o podea din *opus signinum* acoperită cu „moduli de

cărămidă în forma cifrei 8". Alte detalii cu privire la dimensiunile lor ori la descriera pastei nu avem, însă putem să reținem că sala a jucat rol de vestibul al unei *villa* romane. Tot la Apulum, în campania din 2009, colectivul condus de Vasile Moga a efectuat săpături în punctul Cetatea Alba Carolina - Ravelinul Sf. Francisc de Paola şi sectorul de SE al aşezării civile (*canabae*) a castrului legiunii XIII Gemina. În raportul ce a urmat săpătura aflăm că s-au găsit pe locul unde a fost amplasat ravelinul resturi de paviment. Acest tip de pavele a fost decoperit și în Oltenia, mai exact la Târgu-Jiu, cartierul Olari și în Bumbești Jiu, punct Gară. În primul punct a fost descoperit un număr de 16 piese în secțiunea 3 a unei așezări rurale romane, iar în cel de al doilea sit 53 de *tesserae* în locuințele A și B. Chiar dacă autorul nu oferă foarte multe informații în legătură cu aceste gen de descoperiri, el totuși ne redă măsurătorile și formele: sub formă de 8, hexagonală și sub formă de cruce.

Vase orientale și pontice de tip sigillata descoperite la Romula

Mircea NEGRU, Alina STREINU-MUȘAT

Romula a fost cel mai important centru economic, comercial și cultural din provincia Dacia Inferior (Malvensis). În sectorul de nord al acestui sit arheologic a existat un cartier pentru producție ceramică, din care au fost identificate până în prezent 8 ateliere cu un număr de 22 de cuptoare pentru cărămizi, vase ceramice și coroplastică.

În același timp, Romula a fost o piață importantă pentru desfacerea produselor romane în regiunea de la nordul Dunării de Jos. În cadrul ceramicii se observă atât prezența produselor din partea de vest a Imperiului Roman, cât și din partea sa orientală.

Prezența vaselor de tip terra sigillata produse în atelierele din Gallia și Germania este bine documentată la Romula. Mai puțin cunoscute sunt produsele de vase denumite generic *sigillata* din partea orientală a Imperiului și din bazinul pontic.

În anul 2015, în cursul săpăturilor arheologice din cadrul fortificației centrale au fost descoperite o serie de fragmente de vase de tip *sigillata* ce provin din provinciile orientale. Menționăm aici forme precum farfurii de tip Eastern Sigillata A (tip Hayes 2008, 137), boluri de tip Eastern Sigillata B (tip Atl. 80, Hayes 2008, 137, Agora M31). La acestea se adaugă fragmente de boluri produse în bazinul pontic (tip Zuravlev 4). Din punct de vedere cronologic, observăm faptul că în cursul cercetărilor din anul 2015, sigilatele de tip oriental apar în contexte din prima jumătate a secolului al III-lea, iar sigilatele pontice în prima treime a secolului al III-lea.

Identificarea importurilor de sigilate orientale și pontice reprezintă o contribuție la cunoașterea legăturilor comerciale dintre Romula și aceste centre de producție ceramică, respectiv la stabilirea ariei de difuziune a produselor acestora.

Ceramica cu firnis roșu de la Halmyris – The red slip pottery of Halmyris

Marian MOCANU

În vara anului 2015 Mihail Zahariade mi-a oferit spre studiu un lot ceramic provenit din cercetările sistematice desfășurate în ultimul deceniu în fortificația de la Murighiol. Situația descoperirilor ceramice la Halmyris este bine cunoscută datorită contribuțiilor anterioare semnate de A. Opaiț și F. Topoleanu. Prelucrarea acestui nou lot a constituit un bun prilej pentru a realiza o comparație cu situația deja cunoscută. Astfel, după prelucrarea materialului ceramic (spălare, selectare, restaurare) a rezultat un eșantion format din 388 de piese. Acestea au diverse zone geografice de proveniență, după cum urmează: Africa de Nord cu un număr de 24 piese, Asia Mică reprezentată prin cel puțin două centre de producție: Pergam / Çandarlî cu 15 piese și atelierele Phoceene cu 283 de piese. Cele cinci fragmente ceramice încadrate în categoria Light Colored provin probabil tot din acest areal geografic. Spațiul bazinului pontic este atestat prin 18 fragmente ceramice

încadrate în grupa Pontic Red Slip, dar și de alte 22 de fragmente care, după caracteristicile pastei și a firnisului pot fi corelate cu această grupă. Cinci fragmente ceramice pot aparține unor ateliere microasiatice neidentificate, iar un fragment ar putea fi considerat (cu unele rezerve) drept Pompeian Red Slip. O categorie aparte este constituită din 15 fragmente ceramice fără firnis, formele vaselor fiind imitații grosiere ale formelor produse în Asia Mică. Din punct de vedere cronologic, eșantionul ceramic de la Halmyris poate fi încadrat între sfârșitul secolului al II-lea și jumătatea secolului al VII-lea p. Chr., covârșitoarea majoritae a veselei fiind databilă, ca în restul siturilor romane târzii din Dobrogea, între a doua jumătate a secolului al V-lea și jumătatea secolului următor.

Furci de tors de sticlă pentru deget (sec. II-III p. Chr.) aflate în colecția Muzeului de Istorie Națională șiArheologie din Constanța

Radu PETCU

Întâlnite frecvent în contexte arheologice romane timpurii din sec. II-III p. Chr, aceste obiecte au fost greșit interpretate de-a lungul anilor, fiind considerate doar obiecte de toaletă, fără o utilizare specifică. În acest studiu ne propunem o nouă interpretare a lor, teorie deja acceptată de către mulți cercetători din Europa.

În lumea romană antică torsul, în special al lânii, reprezenta o virtute, capătând o conotaţie simbolistică pozitivă pentru o femeie care se ocupa cu această îndeletnicere. În viaţa unei femei, era considerat un însemn al însuşiri domestice şi al unei moralităţi cinstite. De aceea, a dobândit un puternic caracter ideologic, atât în ceremonialul căsătoriei, cât şi în cel funerar. Pe lângă descoperirile de piese în inventarul sepulcral, întâlnite destul de frecvent în mormintele de secol II-III p. Chr., uneltele de tors sunt ilustrate şi pe stelele tombale romane.

Fragmentele de amfore descoperite la Vlădeni-Popina Blagodeasca (jud. Ialomiţa)

Emilia CORBU

Statistica inventarului pe ultimii şase ani arată că pe Popina Blagodeasca, un sit aflat în vechime în apropierea unui vad de trecere a Dunării, au fost descoperite circa 1500 fragmente de amforă. Doar o mică parte păstrează caracteristici tipologice necesare unui studiu. Articolul analizează 41 fragmente de amforă (fragmente de corp şi torţi, ştampile pe corp şi torţi, torţi cu dipinti şi fragmente de picior sau fund) descoperite, *in situ* sau în poziţie secundară, în 39 de complexe arheologice antice şi medieval-timpurii. Obiectivul principal este încadrarea cronologică dar şi culturală a acestora. Atingerea obiectivului este o provocare deoarece subiectul dezvoltă o problematică spinoasă derivată din caracteristici intrinseci (starea fragmentară, longevitatea formelor şi categoriilor de pastă) şi factori istorici şi geo-politici specifici Dunării de Jos (instabilitate politică alternată cu episoade de prezenţă militară imperială, embargoul economic impus pentru mai multe categorii de produse). Prezenţa fragmentelor amforistice pe malul stâng al Dunării se datorează, poate, unor relaţii comerciale sau unei eventuale prezenţe militare sporadice. O parte din fragmente sunt antice (sec. IV-III î. Hr., III-II î. Hr.), de epocă romană (sec.II-III) sau aparţin evului mediu-timpuriu (sec. V-VII, X-XI). Există o corespondenţă între încadrarea cronologică a fragmentelor şi încadrarea culturală a complexelor de pe Popina Blagodeasca, fiind în unele situaţii argumente în plus pentru datarea acestora. Amforele fragmentare şi fragmentele de la Blagodeasca au analogii în Dobrogea, dar şi din alte situri aflate în Balcani, Anatolia, Asia Mică, Grecia insulară.

SECȚIA MEDIEVALĂ

Varangians in the West-Pontic area in Old Norse Sagas, 10th-12th cen.

Costel COROBAN

The Varangians or Varyags (Old Norse: Væringjar; Greek: Βάραγγοι, Βαριάγοι, Varangoi, Variagoi) was the name given by Greeks and East Slavs to Vikings, who between the 9th and 11th centuries ruled the medieval state of Kievan Rus' and formed the Byzantine Varangian Guard. Engaging in trade, piracy, and mercenary activities, Varangians roamed the river systems and portages of Gardariki, as the areas north of the Black Sea were known in the Norse sagas. They controlled the Volga trade route (Route from the Varangians to the Arabs), connecting the Baltic to the Caspian Sea, and the Dnieper trade route (Route from the Varangians to the Greeks) leading to the Black Sea and Constantinople. At least from the early 10th century many Varangians served as mercenaries in the Byzantine Army, constituting the elite Varangian Guard (the personal bodyguards of Byzantine Emperors).

My paper aims to outline the way Varangians (Vikings) and their deeds on the western shore of the Black Sea are represented in sagas written in Old Norse dating from the 11th and 12th centuries AD. These sagas were written in Iceland and the most important of them is *Væringja saga* (The Varangian Saga). For the Vikings, the Byzantine Empire was a favorite destination for plunder, trade or for working as mercenaries. On the runestones in Iceland, Norway and Sweden the name 'Greekland' (*Grikkland*) is the most often inscribed name of a foreign country, the *Grikkir* (Greeks = Byzantines) are often mentioned in skaldic songs that originated at the court of King Harald Hardrada, who was himself a Varangian at the Byzantine court in his youth. In order to provide an outline of the Varangians' deeds on the western shore of the Black Sea, my paper will take into consideration sources such as: *Íslendingabók, Væringja saga, Historia de antiquitate regum Norwagiensium, Morkinskinna, Heimskringla, Knýtlinga saga, Eiríksdrápa and Orkneyinga saga*.

Din nou despre Tomis – Constantia – Constanța

Gheorghe MĂNUCU-ADAMEȘTEANU

Tomisul își încetează existența pe fondul atacurilor populațiilor migratoare din anii 679-680 și nu va mai cunoaște importanța politică, religioasă și economică din epoca greco-romană.

Izvoarele scrise din veacurile VIII-IX – însemnările patriarhului Nicephorus, Cronica lui Theophanes Confessor, Notitiae Episcopatum, opera lui Walafried Strabo sau textul lui Pseudo-Codinus – reprezintă consemnarea unor realități anterioare sau se referă la centre aflate în afara ariei geografice dobrogene.

La jumătatea secolului al X-lea, exista o așezare cu numele Constantia, înființarea ei datorându-se bizantinilor.

Documentația arheologică publicată se limitează la sumare informații care s-au concentrat numai asupra ceramicii, în rest, în mod paradoxal, pentru un oraș din perioada medie-bizantină – cum este menționată Constanța într-un portulan din secolul al XII-lea – nu sunt publicate complexe de locuire sau funerare din perioada secolelor IX-XIV.

Relevantă pentru această situație a cercetării arheologice ne apare și constatarea că, dintr-un lot format din 124 de monede puse în circulație în cursul secolelor VIII-XIV, nu există decât o singură monedă – un *solidus* de Constantin VII - Roman II (945-959) descoperit de Gh. Papuc la Constanța-Triaj, în cursul cercetărilor arheologice din anul 1986, în zona castrului 3, al valului de piatră (catalog 15) – care să provină dintr-o cercetare arheologică.

Locuirea din oraș, reluată pe ruinele fostei cetăți Tomis, ar putea fi localizată, pe baza descoperirilor arheologice cunoscute, între Gara veche și Piața Ovidiu, spre țărmul mării.

Lotul de monede – un *solidus* și 9 *folles* - care provine din acest areal, este destul de mic dacă ne raportăm la cele 124 de piese care alcătuiesc catalogul descoperirilor din secolele VIII-XIV din Constanța și, pe de altă parte, acoperă un interval de timp mult mai scurt, respectiv între domnia împăratului Constantin VII (913-959) și cea a împăratului Nichifor III (1078-1081).

Urmează ca descoperirile viitoare să certifice dacă la Constanța a existat o întrerupere a locuirii la sfârșitul secolului al XI-lea sau în anul 1122, eveniment sugerat de lotul actual de monede avut la dispoziție, ori a existat o continuitate de locuire pe tot parcursul secolelor XII-XV, perioadă în care Constanța apare în documentația cartografică.

Numele Constantia din secolul al X-lea este păstrat și prin Constança (orașul secolului al XII-lea) și Constanza (din portulanele veacurilor XII-XIV), ajungându-se la Constanța de astăzi.

Cercetări asupra amforelor bizantine descoperite în Dobrogea de Sud (secolele X-XIV)
Researches of byzantine amphorae discovered in Southern Dobrudja (10th-14th century)

Cristina PARASCHIV-TALMAȚCHI

În acest studiu este prezentat materialul amforic descoperit în jumătatea sudică a Dobrogei (România) în ultimele decenii. Acesta provine mai ales din cercetările arheologice, însă pentru o imagine cât mai completă am adăugat şi amforele din descoperirile fortuite făcute în ultimii ani. Considerăm că lotul de amfore prezentat reprezintă un vector important în studiul legăturilor economice şi comerciale ale aşezărilor de aici cu centre din nordul şi sudul Mării Negre. Cele 14 puncte în care au fost descoperite amfore din secolele X-XIV sunt prezentate după dispunerea lor în teritoriul istro-pontic, începând cu aşezările situate pe linia Dunării, continuând cu descoperirile de pe ţărmul Mării Negre şi încheind cu cele din interiorul spaţiului analizat. După formă și caracteristici, amforele bizantine din sudul Dobrogei pot fi încadrate în cinci grupe tipologice mari: I – amfore conice-alungite; II – amfore sferoidale; III – amfore piriforme cu guler; IV – amfore piriforme cu toartele supraînălţate; V – amfore sferoidale cu gâtul scurt şi toartele supraînălţate.

***

This study presents the amphoral material discovered in the southern half of Dobrudja (Romania) in the last few decades. It comes especially from the archeological researches, but for a more complete view, we added the fortuity findings of amphorae of the last few years. We consider that this batch of amphorae represents an important vector in the study of the economic and commercial links between settlements from here and centers from north and south of the Black Sea. The 14 points in which there were discovered amphorae from 10th-14th century A.D. are presented after their location in the Istro-Pontic territory, starting with the settlements situated on the Danube's line, continuing with the findings from the Black Sea shore and ending with those inland of the analyzed territory. After shape and characteristics, the Byzantine amphorae from southern Dobrudja can be framed in five big typological groups: I – conic-elongated amphorae; II – spheroidal amphorae; III – piriform amphorae with collar; IV – piriform amphorae with over raised handles; V – spheroidal amphorae with short neck and over raised handles.

Considerații asupra unei necropole medio-bizantine de la Nufăru, jud. Tulcea / Some remarks about a Middle Byzantine necropolis at Nufăru, Tulcea county

Oana DAMIAN, Mihai VASILE,
Andra SAMSON

Cercetările arheologice desfășurate în intravilanul localității Nufăru, jud. Tulcea, au permis identificarea, în partea cea mai nordică a așezării medio-bizantine, în punctul *Trecere bac,* a unei necropole de inhumație de rit creștin, documentată prin peste 400 de complexe funerare.

Signet rings with mythical creatures from Medieval Bulgaria

Stela DONCHEVA, Ivajlo BUNZELOV

The object of this article are several signet rings with mythological images found on the territory of medieval Bulgaria. Various mythological creatures are engraved on them - chimera, griffin, and dragon. They relate to the period of the Middle Ages (XII-XIV century) and are rare among this kind of items. The presence of animal image on stamping surface is not uncommon and there are many examples of rings from this period with eagles, lions, griffins, various ornaments - stars, lilies, acanthus leaves, crosses. However, mythological scenes are rare and that is the reason why we stoped our attention on this small group of objects. Two of the submitted rings here are made of a silver alloy, and two other are of gold.

On the question of the rings' manufacture place, we cannot give a definite answer. Some of them, like the gold signet rings of Theodore Philantry and Kaloyan, were probably made in Constantinople. The first two, with images of chimera, could be the work of a local craftsman. Recent studies have shown the existence of a well-organized and developed production of metal craftsmanship in Bulgarian Middle Ages.

Numerous examples of objects of different nature (stone sculpture, metal, ceramics and bone) have reached our days. They bare the images of animals and mythical creatures which makes possible the theory of their local production. Future studies and findings of products and traces of industrial activity will provide a clearer answer to those questions. More importantly, the rarity of the images of mythical creatures on signet rings of the Bulgarian Middle Ages is sufficient basis to establish that the significance of the finds presented here reflect the material and the spiritual culture of this period.

Problema stăpânirii politice în Dobrogea de nord în secolul al XIII-lea

Radu Ștefan VERGATTI

În secolul al XIII-lea, stăpânirea politică asupra Dobrogei era împărţită. Exista un stăpânitor al părţii de nord a acestui teritoriu, un altul în partea de sud. Dovezile în această direcţie indică şi o structură etnică deosebită a locuitorilor din cele două părţi ale Dobrogei. Această situaţie se va repercuta mai târziu, în secolele următoare, în organizarea politică şi religioasă a acestui teritoriu. Îmi susţin teza asupra împărţirii teritoriului prin folosirea de argumente oferite de izvoarele istorice: arheologice, numismatice şi scrise.

The everyday life and the harbor instalations in Chilia/Licostomo in 1360-1361

Raluca IOSIPESCU

According to Gheorghe Brătianu, the Black Sea became the center of international traffic – and there were registered two remarkable early urban port successes in the studied area: Vicina and

Chilia-Licostomo. For the second we have chosen to use this double name as it appears in many juridical documents in the second half of the fourteenth century.

The Chilia-Licostomo case study included an analysis of all juridical documents written by Antonio de Podenzolo in 1360-1361 published until today, which allowed reconstructing the functioning of the port equipments of the great Genovese colony at the maritime Danube and the daily life in this town.

Legăturile ceramicii otomane cu maiolica italiană în perioada secolelor XV – XIX şi prezenţa lor în spaţiul românesc

Niculina DINU

Cercetările asupra ceramicii otomane din ultimii 30 de ani au indicat diverse influenţe venite din spaţiul mediteranean sau din îndepărtata Chină. Prezenţa protomaiolicii alături de ceramica de Milet din primele săpături făcute de Fr. Sarre au arătat foarte clar influenţele reciproce survenite de-a lungul unui secol şi jumătate. În următoarele două secole, XVI – XVII, influenţele se manifestă asupra ceramicii de Iznik, combinate cu motive din porţelanul chinezesc, pentru ca în secolele XVIII – XIX pe piaţa Imperiului Ottoman să apară plăcile de maiolică pentru decorarea interioarelor.

Fenomenul nu este specific numai spaţiului anatolian, el fiind prezent şi în spaţiul românesc ca urmare a comerţului din zona Mării Negre spre Ţara Românească şi Moldova. Din păcate, descoperirile sunt puține și în mică măsură publicate. Acestea indică prezența protomaiolicii alături de ceramica de Milet (secol XV), în cazul descoperirilor de la Suceava, maiolicii de Delft printre ceramica de Iznik și Kutahya la Curtea Domnească din Iași (sfârșitul secolului al XVII – lea), dar și a plăcilor de maiolică, în secolele XVIII – XIX, la Brăila.

Karaharman-Vadu Archeological and Historical Researches - a Retrospective

Sergiu IOSIPESCU

The paper presents a retrospective of the archaeological and historical researches on the site of medieval and modern Karaharman (today Vadu village, Corbu, Constantza county, Romania) performed during 1981-1994 by the former Centre now the Institute of Military History in cooperation with the Museum of Archaeology and National History of Constantza.

For the abundance of Histrian spoils, many times Karaharma was confused with Istropoilis (Histria), the last partisan of this identity being Grigore Tocilescu and only Vasile Pârvan's excavation in 1914 put an end to this confusion.

The ancient Karaharman was located on the Danube's South branch, called Peuce in the Antiquity and Karaharman in the early modern times (now Gârla Mare and Gârla de Mijloc). On the promontory North of Vadu, named Gyaurköy (The Village of the Giaours / i.e. Christians) the archeological excavation discovered the antique habitat from 4th century B.C. to 4th A.D. in the Histrian *chora* and from 16th century to the beginning of the 19th century.

On the promontory South of Vadu, partially destroyed by the construction of radioactive metals, the archeological researches discovered the Karaharman castle from 17th- early 19th centuries and the remains of the early modern harbor and surrounding borough. The importance of the Karaharman harbor for the international trade was proved by the discovery in 1987 of the hoard from 16th-17th centuries with gold coins from Venice, Holly Roman-German Empire, General States (Netherlands), Ottoman Empire and silver coins – especially thalers/dollars from Spain, Holly Roman-German Empire, General States (Netherlands), Switzerland (Saint Gall monastery). The composition of the hoard was utilized by my regretted friend Mihnea Berindei as an argument to contest the closing of Black Sea by the Ottoman in the 17th century. Otherwise, according to the relation of an

Italian traveler, friar Emidio Portelli, Catholic bishop of Crimea, at the end of the first quart of 17th century Karaharman was the principal harbor on the Black Sea west shore, especially important for provisioning Constantinople with alimentary supplies.

Terrain investigations – peryegesis, identified at the middle distance between Vadu and Midia Cape another early modern anchorage with archeological evidence of warehouses from 18th century - early 19th centuries and in the forest at the actual entrance in the village one of the Ottoman cemeteries of Karaharman.

After the Russian-Ottoman war of 1828-1829 the castle was dismantled and the early modern borough decayed rapidly after the 1877-1878 Russian-Ottoman war.

Metode moderne de cartografiere a siturilor arheologice. Fotografia aeriană de joasă altitudine. Studiu de caz: fortificațiile otomane din Dobrogea

Aurel-Daniel STĂNICĂ

Cartografia, în evoluția ei de-a lungul istoriei, s-a dovedit o veritabilă „fabrică de imagini", care a prelucrat și a transmis, modele și viziuni asupra spațiilor de vânătoare și a celor cultivate, dar a reprezentat și o formă de gestiune primară asupra peisajului, naturii, relațiilor sociale etc. Baza oricăror studii privitoare la cetățile medievale, inclusiv cele din Dobrogea o constituie, întotdeauna, informația documentară, de epocă. Cercetarea arhivelor otomane, ale celor care au stăpânit timp de patru veacuri şi jumătate ținutul dintre Dunăre și Mare, este departe de a clarifica unele aspecte fundamentale atât de necesare în recompunerea măcar parțială a topografiei medievale. Această din urmă operațiune trebuie începută cu fiecare din acele fortificații menționate în documente, dar constatăm că nu le regăsim plasate pe hărțile actuale, nici cu cea mai mică relativitate. În acest demers, nu ne-am propus să ne ocupăm de întregirea tabloului evolutiv al fortificațiilor turcești, obiectivul fiind acela de a trezi interesul pentru acest domeniu. Ar putea să rezulte din această preocupare o mai bună cunoaștere a geografiei istorice, cu identificări de obiective în dreptul cărora astăzi așezăm cu neajutorare adjectivul „dispărute".

Pentru localizarea și identificarea structurilor presupuse a reprezenta fortificații, am recurs la suportul oferit arheologiei de fotografia aeriană. Imaginile satelitare utile în studiile de analiză a peisajului, ușor de accesat, au oferit la rândul lor date importante în identificarea și localizarea siturilor fortificate otomane. Lipsa unor imagini aeriene ne-a determinat să ne îndreptăm atenția spre fotografia aeriană de joasă altitudine realizată cu ajutorul dronelor (UAV). Acestea sunt instrumente automatizate pentru achizitționarea rapidă și precisă de date, din aer.

În proiectul de cartografiere a fortificațiilor medievale din Dobrogea, pentru efectuarea măsurătorilor pe teren, prelucrarea datelor şi reprezentarea corectă pe planuri şi hărţi a elementelor de planimetrie şi a formelor de relief ale terenului, am folosit UAV-uri de tip DJY Phantom 3 Professional. Au fost cartografiate fortificațiile otomane localizate în teritoriile orașelor Isaccea, Măcin, Babadag, Hârșova și Tulcea, rezultatele fiind remarcabile.

SECȚIA NUMISMATICĂ

Despre monedele histriene de argint cu sigla I

Mihai DIMA

Numeroase monede histriene de argint, atât de nominal mare, cât și subdiviziuni, prezintă pe revers, de obicei în câmp-dreapta, sigla I (iota). Dacă unele dintre serii pot fi clasificate cu ușurință, altele sunt mai greu de încadrat în succesiunea emisiunilor. Este cazul pieselor care cântăresc circa un gram și jumătate, în rândul cărora pot fi identificate mai multe stiluri de gravare a matrițelor de avers și revers. Pe baza analizei stilistice, a legăturilor de ștanțe și a distribuției în tezaure, autorul propune o clasificare detaliată a acestor emisiuni.

Despre sistemul metrologic de la Callatis în perioada autonomă

Steluța GRĂMĂTICU

The authors planned to gather within this communication the weights containing Callatis' coat of arms during the autonomous period. They were either published in literature or present at a certain time in online commerce. Despite the variety of types and representations on the lead weights, it can be noticed a constant decrease of the standard used by the city until the beginning of the 1st century A.D. At the middle of the 4th century B.C., the city's mint begins to issue silver coins, drachmas, struck according to the aeginetic standard of c. 605 grams. No weights are known from this period, most of the pieces dating from the 3rd century B.C.

Despre un tip rar de stateri postumi de tip Alexandru : emisiunile cu albină de la Pella (Price 201-203)

Emanuel Viorel PETAC

O recentă achiziţie a Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române a prilejuit salvarea unui exemplar unic de stater postum de tip Alexandru cel Mare. Este o piesă din seria foarte rară, având ca simbol pe revers o albină (Price 202). Examinarea tuturor exemplarelor cunoscute conduce la concluzia că tipul generic Price 202 înglobează de fapt foarte multe combinaţii de ştanţe. Sunt acum înregistrate toate piesele cunoscute, acestea fiind aşezate pe baza combinaţiilor de ştanţe puse în evidenţă. Aceasta a prilejuit şi observaţii legate de modalitatea practică de organizare internă a atelierului monetar şi estimarea intervalului de timp în care această activitate s-a derulat în ultimii ani ai secolului IV a.Chr., în paralel cu emisiunile similare stilistic de la Amphipolis, dar având pe revers furnica.

Descoperiri monetare din vechile colecţii ale Muzeului Naţional de Antichităţi

Aurel VÎLCU

În toamna anului 1916, în condițiile vitrege ale Primului Război Mondial, bogatul fond numismatic al Muzeului Național de Antichități a fost transferat la Iași și apoi în Rusia, la Moscova. Returnate de puterea sovietică în anul 1956, colecțiile numismatice au fost preluate de o comisie care a constatat că monedele fuseseră amestecate și grupate pe emitenți fără alte precizări asupra provenienței. Lipseau prețioase informații privind apartenența pieselor la tezaure descoperite pe teritoriul țării noastre sau la vechi colecții formate încă de la începutul secolului al XIX-lea și intrate

ulterior, prin donații și achiziții, în patrimoniul Muzeului Național de Antichități. După clasificarea monedelor, s-a trecut la munca anevoioasă de reconstituire a vechilor descoperiri prin confruntarea cu fondurile arhivistice. Coroborarea informațiilor aflate în documentele din arhiva Muzeului Național de Antichități cu datele de identificare a pieselor păstrate în prezent la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan" al Academiei Române a permis reconstituirea provenienței unor monede din aur şi argint, care vin să completeze tabloul circulației metalului prețios sub formă monetizată la Dunărea de Jos.

Această lucrare a fost realizată prin programul Parteneriate în domenii prioritare – PN II, derulat cu sprijinul MEN – UEFISCDI, proiect nr. 339 / 2014.

Importanța tipului monetar Aninoasa-Dobrești în cunoașterea evoluției politice din spațiul sud-carpatic

Silviu Istrate PURECE

Unul dintre cele mai interesante tipuri monetare dacice este cel supranumit Aninoasa-Dobrești. Acest tip monetar a fost utilizat de la jumătatea secolului II a.Chr. și până la jumătatea secolului I a. Chr. Aproape toate descoperirile aparținând acestui tip se concentrează între văile râurilor Olt și Jiu. Apariția tipului Aninoasa-Dobrești coincide cu nașterea așezării dacice Buridava, fiind foarte posibil ca aceste monede să fi fost emise de către buridavensi. S-a presupus că teritoriul în care este prezentă majoritatea acestor monede coincide cu cel al formațiunii politice cu centrul la Buridava. Concentrarea descoperirilor monetare aparținând tipului Aninoasa-Dobrești de-a lungul văilor celor două râuri este determinată de existența aici a celor mai importante rute comerciale și așezări din spațiul de est al Olteniei. Cursul Oltului devine un important obiectiv strategic pentru buridavensi în contextul intensificării exploatării zăcămintelor salinifere de la Ocnele Mari.

Nașterea emisiunilor Aninoasa-Dobrești este strâns legată de evoluția tipului Larissa-Apollo Amphipolis, putându-se observa, în mod foarte clar, legături directe între iconografia monedelor din fazele târzii ale tipului Larissa-Apollo Amphipolis și iconografia tipului Aninoasa-Dobrești. Monedele de tip Larissa fac parte dintr-un capitol extrem de important din istoria monedei în spațiul dacic. Ele circulă într-o perioadă în care elementele celtice își fac puternic simțită prezența în spațiul nord-dunărean stimulând, printre altele, nașterea monetăriei daco-getice. Monedele de tip Larissa par a ilustra această legătură economică și politică dintre teritoriile sud-dunărene controlate de celți și cele nord-dunărene aparținând populației locale. Nașterea tipului Aninoasa-Dobrești pare a fi legată de pătrunderea unor grupuri venite dinspre zona Clisurii Dunării către regiunea de nord-est a Olteniei. Se pare că această pătrundere a avut loc într-un spațiu controlat de emitenții unor serii monetare distincte. Specifice acestui grup îi sunt specifice emisiunile "cu cap ianiform" și, mai târziu, cele de tip Prundu-Jiblea.

Un nou tezaur de monede imperiale romane descoperit la Desa, jud. Dolj

Radu Gabriel DUMITRESCU

În data de 24 decembrie 2015 a fost descoperit un nou tezaur monetar la Desa. Acesta a fost predat, în preajma Crăciunului, Primăriei localităţii chiar de descoperitor, Dan Emil Cioclea – posesor autorizat al unui detector de metale. Cele 220 de monede din argint au fost găsite de acesta pe un teren arabil, în punctul „Balta Stoicăi", la aproximativ 7 km de siturile arheologice în care specialiştii Muzeului Olteniei fac cercetări sistematice de 15 ani.

După ce autorităţile locale au înştiinţat Poliţia, iar reprezentanţii acesteia au semnalat Muzeului Olteniei descoperirea vestigiilor, o echipă de arheologi s-a deplasat la Desa pe 30 decembrie 2015 pentru cercetarea locului în care s-a găsit tezaurul monetar. S-a constatat că este vorba despre o aşezare civilă romană, din secolele II-III p.Chr., în zona respectivă – aflată la aproximativ 3 km sud-est

de localitatea Desa – găsindu-se numeroase fragmente ceramice de epocă romană. Pe 11 ianuarie 2016 cele 220 de monede au ajuns în custodia Muzeului Olteniei, fiind predate de Direcţia Judeţeană pentru Cultură Dolj. Din analiza preliminară a monedelor, tezaurul de la Desa conține piese de la Marcus Aurelius la Filip Arabul, cu o preponderență a denarilor emiși în numele împăraților din dinastia Severilor.

Coin hoard from the vicinity of Ticha reservoir and the events in the third quarter of the 3rd century

Varbin VARBANOV, Zhenia ZHEKOVA

Near the southern wall of the "Ticha" reservoir were found two coin hoards in 1985. One of them consisted of provincial bronze coins, and the second one – of antoniniani. The topic of the article is the second hoard, of which 190 coins are preserved. During the second half of the 3rd century AD, Roman silver coins devaluated and the quantity of bronze decreased. Together with the demographic decline, it heavily affected the treasuring of coins in the eastern part of Lower Moesia, contrary to Britain during the same period, for example. Probably, the discovered coin hoards from the present-day territory of Bulgaria, ending with coins of Claudius II Gothicus (20 in total), belonged to individuals directly or indirectly related to the Roman army. Grouping them along the Eastern Balkan Mountains passes and in the western parts of the province, proves that these areas were heavily affected by barbarian invasions.

O jumătate de tipar bivalv pentru falsificarea emisiunilor RIC VII 365-366

Claudiu MUNTEANU

În colecția Medievală a Muzeului Național Brukenthal se află și o jumătate de tipar bivalv din gips. Tiparul a fost utilizat în perioada modernă la falsificarea prin turnare a unei monede romane rare de aur din secolul IV, emisă de Constantin sau Crispus.

Monede antice, bizantine și medievale descoperite în perioada interbelică la Callatis

Adrian POPESCU

Autorul va prezenta și analiza descoperiri monetare făcute în perioada interbelică pe teritoriul anticului Callatis. Monedele sunt cunoscute numai din fotografii folosite de către Teofil Sauciuc Săveanu într-un studiu rămas foarte puțin cunoscut, publicat în anul 1938. Pe baza acestor fotografii s-au identificat piesele a căror locație a fost pierdută. Lotul va fi comparat cu puținele descoperiri monetare publicate până în prezent de la Mangalia.

Monede descoperite la Histria, sectorul Acropolă Centru-Sud, în anul 2015

Alexandra ȚÂRLEA, Aurel VÎLCU

Autorii prezintă un lot alcătuit din 67 de monede greceşti, romane şi bizantine descoperite la Histria în cursul cercetărilor arheologice efectuate în anul 2015 în sectorul Acropolă Centru-Sud.

Un depozit monetar din perioada romană târzie descoperit în sudul Basarabiei

Theodor-Iulian-Vlad ISVORANU

Cu mai bine de un deceniu în urmă a fost semnalată preliminar descoperirea a 42 de monede din metal comun în localitatea Vadul lui Isac, raionul Cahul, situată pe cursul inferior al Prutului, în sudul Republicii Moldova. Informaţiile sumare privind locul de proveniență şi, mai ales, structura neobişnuită a lotului – respectiv asociere, în pondere aproape egală, de monede romane timpurii şi târzii – au generat controversa dacă s-ar fi putut admite că (1) monedele constituiau un depozit unitar sau (2) reprezentau o alăturare de piese ori grupuri mai mici de piese descoperite în zonă la momente diferite. Prezumţia noastră că este vorba de prima variantă s-a confirmat când descoperiri ulterioare au atestat, şi pentru spaţiul pruto-nistrean, prezenţa depozitelor monetare "mixte", bine cunoscute în alte teritorii *extra fines Imperii* din bazinul inferior al Dunării, categorie ce îl include şi pe cel prezentat aici. Astfel, în aceeaşi zonă a cursului Prutului, la Goteşti, r. Cantemir, a fost descoperit recent un tezaur de circa 200 monede, un alt depozit monetar (59 ex.) fiind recuperat dintr-un loc neprecizat, de asemenea din sudul Republicii Moldova; ambele se încheie în a doua jumătate a secolului IV, dar au în componenţă şi monede din veacurile I-III, structură constatată şi la depozitul de la Vadul lui Isac. Acesta din urmă conţine: două monede provinciale emise de împăraţii Antonini, un denar subaerat de la Caracalla, 18 antoninieni de bilon de la împăraţii celei de-a doua jumătăţi a secolului III (Valerian I, Gallienus 6 ex., Claudius II 3 ex., Aurelian 5 ex., Probus, condominiul Diocletian-Maximian Herculius (ante reformă) 2 ex., 16 *nummi* din vremea dinastiei constantiniene şi cinci *nummi* de la Valentinian I şi Valens. Monedele, inedite, se află în colecţia Muzeului Naţional de Arheologie şi Istorie a Moldovei din Chişinău.

Interpretarea arheologico-numismatică a două depozite monetare descoperite în fortificația romano-bizantină de la Ulmetum (Pantelimonu de Sus, jud. Constanța)

Dan VASILESCU, Constantin BĂJENARU

Aducem în atenția specialiștilor două descoperiri monetare romane târzii care ridică probleme de interpretare atât din punct de vedere arheologic, cât și numismatic. Acestea provin din interiorul unui edificiu situat în sectorul Sud (bazilică), funcțional în a doua jumătate a sec. IV p.Chr. Conform observațiilor numismatice, cele două grupuri de monede ar alcătui un grup omogen, împrăștiat pe o suprafață mai mare. Însă, situația stratigrafică pare a contrazice acest lucru. Depozitele nu impresionează nici prin număr (22 monede în total), nici prin metal (exclusiv bronz). Prin urmare, scopul comunicării este acela de a oferi un bun exemplu de interpretare pluridisciplinară, care are la bază colaborarea strânsă între arheolog și numismat.

Descoperiri monetare de la Ulmetum (Pantelimonu de Sus, jud. Constanța) Sectorul de Sud-Vest. Campania 2015

Dan VASILESCU, Gabriel TALMAȚCHI

Cercetările întreprinse în campania din anul 2015 au vizat zona extramurană cuprinsă între turnul nr. 8 și poarta mică de pe latura de sud-vest a incintei. În acest perimetru fuseseră anterior reperate urme de locuire din perioadele romană timpurie, romană târzie, bizantină timpurie și otomană. Extinderea săpăturii a permis și identificarea unui spațiu, cel mai probabil destinat depozitării resturilor menajere din perioada otomană. De aici provin majoritatea materialelor arheologice recuperate, inclusiv cel numismatic, care se remarcă prin cantitate și varietate. Autorii își propun prezentarea tuturor monedelor descoperite în cadrul campaniei (31 de exemplare), repartizate

cronologic după cum urmează: 22 romane târzii, trei bizantine timpurii și șase otomane. Cu excepția ultimelor (argint), toate celelalte sunt din bronz. De asemenea, discuția va urmări să clarifice și aspectele legate de contextul arheologic asociat cu acestea.

ScythMin Database

Mihaela IACOB, Diana GHIORGHIES

Autoarele prezintă rezultatul colaborării între specialiștii arheologi, numismați și IT în realizarea unei baze de date cu trei componente: bibliografică, numismatică și arheologică în cadrul proiectului Scythia Minor – o provincie de graniță a lumii romane: între Imperiul roman și Imperiul roman târziu", proiect finanțat de UEFISCDI (cod PN – II- RU – TE – 2014 – 4 – 2563). Sunt prezentate atât elementele de descriere a câmpurilor pentru fiecare categorie în parte, posibilitățile de interogare, gestiunea informației, accesul publicului la informație. Este prezentată, de asemenea, interfața online de accesare a bazei de date, cu posibilități complexe de căutare și filtre pentru rafinarea căutărilor.

Sunt prezentate, de asemenea, câteva exemple de portaluri web similare, cu accent pe digitizarea și accesibilizarea colecțiilor muzeale, din portofoliul companiei Cultware SRL.

Scythia post Hadrianopolis (378 p.Chr.): evidența numismatică în siturile din nordul provinciei/ Scythia post Hadrianopolis (378 p.Chr.) battle: numismatic evidence in the sites of northern province

Mihaela IACOB

Sunt analizate descoperirile monetare din provincia Scythia din ultimul sfert al sec. IV p.Chr., ulterioare dezastrului de la Hadrianopolis (378 p.Chr.) când însuși împăratul Valens a căzut în luptele cu goții. În general s-a putut constata o încetare a locuirii în zona extramuros a centrelor urbane din provincie – fapt bine documentat la Argamum, Ibida (pe laturile de nord si vest – mai expuse), Halmyris, dar și sfârșitul așezărilor/proprietăților rurale de tip *vicus* și *villa*. Loturile analizate provin atât din marile centre urbane (e.g. Ibida, Halmyris, Noviodunum, Argamum, Troesmis etc.), cât și din mediul rural (e.g. loturile Războieni, *Vicus* Novus, Telița etc.). Descoperirilor izolate li se adaugă câteva tezaure încheiate în această perioadă.

A small group of Byzantine *solidi* from the 10th century AD found in Dobroudja
Un mic grup de *solidi* bizantini din secolul al X-lea provenind din Dobrogea

Delia MOISIL

Grupul de patru monede bizantine de aur (*solidi*) emise în secolul al X-lea a apărut în 2015, provenind cel mai probabil din Dobrogea. Nu știm dacă piesele recuperate reprezintă întregul depozit monetar. Împărații reprezentați sunt Constantin VII, cu Roman I și Cristofor, respectiv Constantin VII și Roman II. Monedele sunt emisiuni monetare apropiate cronologic, bine păstrate și prezintă pe suprafață urme de sol similare ca aspect.

Sigilii inedite descoperite în Dobrogea

Eugen PARASCHIV-GRIGORE

Descoperirile sigilografice de epocă romano-bizantină și bizantină de pe teritoriul dobrogean, deși nu foarte numeroase, sunt importante pentru înțelegerea relațiilor dintre provincia de la Dunăre

și restul Imperiului. Sigiliile ce vor fi prezentate sunt atât sigilii comerciale cât și sigilii private. Ineditul acestora constă mai ales în faptul că sunt sigilii de serie, executate cu aceeași matriță, ceea ce este mai rar întâlnit (mai ales în ceea ce privește sigiliile private) mai ales ca ele sunt descoperite în situri diferite. Numărul acestora nu este mare, dar oferă o imagine asupra acestor tipuri de artefacte, precum și date cu privire la emitent.

Câteva ponduri antice și medievale târzii descoperite în Dobrogea

Gabriel CUSTUREA

Autorul prezintă un număr de opt ponduri din perioadele elenistică (1 ex. emis la Callatis), romano-bizantină (2 ex. neoficiale), medievală (1 ex.) și medievală târzie (4 ex.). Aceste artefacte arată stadiul dezvoltării economiei provinciei în diferite epoci, pătrunderea economiei de piață până în mediul rural.

Un poanson din epoca Hoardei de Aur descoperit la Ivancea, raionul Orhei, Republica Moldova

Eugen NICOLAE

Autorul prezintă un poanson de bronz de bronz medieval, aparţinând unei colecţii private, descoperit întâmplător la Ivancea, raionul Orhei, Republica Moldova. Pe teritoriul satului Ivancea şi în împrejurimi au fost semnalate de mult timp urmele unei locuiri importante din secolele XIV-XV (în special ceramică tătărească şi moldovenească), localitatea aflându-se la o distanţă de numai 9 km de Trebujeni, adică de „Oraşul Nou" (Yangi-şehr / Şehr al-cedid) din epoca Hoardei de Aur, devenit Orhei (Orheiul Vechi) în epoca moldovenească. Un tezaur de monede tătăreşti de argint, încheiat spre sfârşitul sec. XIV, de asemenea descoperit întâmplător şi aflat într-o colecţie privată, a fost publicat relativ recent în seria *Stratum plus*.

Nu se cunoaşte locul exact al descoperirii poansonului, dar posesorul a achiziţionat şi câteva monede tătăreşti găsite în apropiere. Majoritatea monedelor sunt emisiuni locale, ale atelierului „Oraşului Nou", cea mai recentă din anul 769 al hegirei (1367-1368 e.n.), ceea ce ar indica apartenenţa piesei la un mic depozit monetar risipit, ascuns în momentul revoltei din 1369, care a dus la emanciparea regiunii de sub dominaţia Hoardei de Aur. Asocierea cu asemenea monede, ca şi prezenţa pe capătul circular al poansonului, slab conservat, a urmelor unei legende arabe, împreună cu apropierea locului descoperirii de „Oraşul Nou", sugerează că ar fi vorba despre un tipar monetar. Descoperirea de la Ivancea ar confirma astfel localizarea atelierului monetar la Trebujeni (Orheiul Vechi), care este încă pusă la îndoială de unii istorici. Ascunderea pieselor aici ar putea fi explicată tocmai prin luptele din oraşul oriental din 1369 (fiind aduse ca pradă sau de orăşeni care au scăpat atacului). Forma piesei şi mai ales faptul că urmele de legendă sunt în relief se opun însă ideii că ar fi fost folosită la baterea de monede. Autorul discută posibila utilitate a piesei, constatând absenţa analogiilor şi a argumentelor pentru a îi atribui un rol direct în producerea de bijuterii sau alte piese de metal. Ea ar fi putut fi folosită ca poanson pentru pregătirea unui tipar cu inscripţie arabă, ceea ce readuce în prim plan posibilitatea de a fi aparţinut instrumentarului unui atelier monetar.

Tipologia ducaţilor Ţării Româneşti emişi în perioada domniei lui Radu I (1377-1383)

Dan PÎRVULESCU

În cadrul colecţiei „Maria şi Dr. George Severeanu", se păstrează 980 de emisiuni monetare din perioada domnitorului Radu I (1377-1383), fratele şi urmaşul la tron al lui Vladislav I (1334-1377), o parte covârşitoare a materialului fiind inedită. Radu I a emis ducaţi şi bani, conferind continuitate sistemului monetar adoptat de către predecesorul său. De remarcat este tipul monetar apărut pentru prima dată în monetăria Ţării Româneşti, care prezintă efigia domnitorului pe avers, reluat mult mai târziu, în secolul al XV-lea de către Mircea cel Bătrân. Varietatea şi numărul mare de emisiuni monetare atribuite lui Radu I reflectă o situaţie economică prosperă şi organizată, fiind dovada unei activităţi monetare îndelungate, semn că pe piaţa monetară a Ţării Româneşti în această perioadă exista suficient numerar autohton. Pe de altă parte execuţia inferioară din punct de vedere stilistic, cu precădere în cazul tipului II de ducaţi ai domnitorului Radu I, ne pot îndrepta spre concluzia unui declin al execuţiei monetare în această perioadă în raport cu epoca înaintaşului său, Vladislav I.

În urma studierii materialului am constatat o mare varietatea a legendelor de pe emisiunile lui Radu, lipsa de regularitate în ordonarea literelor, frapele duble care fac ca pe foarte multe monede, literele să se suprapună. Multe dintre variantele de legende reprezintă rezultatul folosirii pentru un timp îndelungat a ştanţelor vechi şi a aplicării greşite a acestora, putându-se astfel explica prezenţa legendelor retrograde cu litere inversate care se întâlnesc în număr destul de mare la emisiunile monetare ale lui Radu I.

Pentru a putea realiza o mai bună sistematizare a emisiunilor monetare ale acestui domnitor au fost realizate, în cadrul Laboratorului de Investigaţii Chimice din cadrul Muzeului Municipiului Bucureşti, analize prin fluorescenţă cu raze X, pentru mai bine de jumătate din lotul avut la dispoziţie în vederea determinării conţinutului de metale folosite în aliaj. În cadrul comunicării vor fi detaliate rezultatele obţinute.

Moldovan Medieval Coins of the "Cross With Arms Of Equal Length" Type Through The Prism of Epigraphic and Sphragistic Data
Monedele moldovenești de tip “cruce cu brațe egale” prin prisma datelor sfragistice și epigrafice

Lilia DERGACIOVA

The paper at hand discusses a thesis by V.P. Kirilko (Kirilko 2013: 213-216) that the epigraphic plaque 1454 of the Belgorod fortress reproduces a coat of arms of the Moldovan ruler Alexander II.

According to our investigations, the plaque depicts Pan Stanciul's coat of arms, who was an important statesman from 1432 to 1479. His personal emblem, engraved on a heraldic shield, can be identified as a schematic or geometric symbol in the shape of a tamga composed of two elements, a "Λ" on the top and a "Δ" on the bottom. The same symbol can be found on a sigillum of Pan Stanciul from 1436 and on some Moldovan divisional coins of the "cross with arms of equal length" type from 1435. The type of these coins was attributed by previous scholars to the money production of Alexander I The Good.

SECȚIA MODERNĂ – CONTEMPORANĂ

Imagini din timpul Primul Război Mondial în Dobrogea realizate de trupele de ocupație

Radu Ștefan CORNESCU

Marele război (1914-1918), așa cum a mai fost denumit, Primul Război Mondial, a cauzat multe pierderi de vieți omenești și distrugeri materiale în Europa. Provocat de Germania, împreună cu aliații ei (Austro - Ungaria, Turcia și Bulgaria - Puterile Centrale), acest război s-a propagat rapid în vestul Europei, dar s-a întins atât în est cât și în sud. România a stat neutră primii doi ani, dar visul înfăptuirii unui mare ideal - unirea tuturor românilor, a făcut ca țara noastră să intre în război în 1916, alături de Antanta (Anglia, Franța și Rusia). Deși acest război a dus la pierderi foarte mari de vieți omenești printre români, la sfârșitul lui, datorită atât victoriilor aliaților noștri de pe frontul de vest cât și contraofensivei din Moldova a armatei române, au fost izgoniți dușmanii din țară și, chiar mai mult, s-a realizat unirea cu Transilvania, Bucovina, Basarabia și Banatul. Un episod tragic pentru noi a fost ocuparea Dobrogei de către trupele Puterilor Centrale în 1916. Majoritatea populației de aici a trebuit să se autoexileze, strămutându-se în Muntenia și Moldova, iar cei rămași au fost persecutați. După terminarea războiului, cei întorși acasă și-au gasit casele și gospodăriile devastate și au curs mulți ani pentru ca lucrurile să revină la normal.

Din timpul ocupației Dobrogei au rămas mărturii documentare, atât din partea inamicului, cât și din partea românilor care au luat parte la evenimentele nefericite petrecute în acea perioadă. Există, de atunci, și fotografii (majoritatea lor fiind transpuse pe cărți poștale), care ne arată cum arăta teritoriul nostru în timpul ocupației. Marea majoritate a ilustratelor sunt germane și doar câteva bulgărești, foarte puține rusești și românești. Aceasta se explică prin faptul că fiecare batalion al armatei germane avea fotograful propriu și o tipografie ambulantă. Cărțile poștale erau realizate atât pentru propagandă, dar și pentru uzul militarilor. Astfel, oricare ostaș putea transmite către casă imagini cu el, cu colegii, dar și cu împrejurimile frontului. Comunicarea ce va fi prezentată caută să redea cât mai fidel, prin expunerea prin proiecție a unui grup de cărți poștale și fotografii, situația din Dobrogea în timpul ocupației.

Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române şi inițiativele ei din zona pontică

Anemari Monica NEGRU

Aceast referat este fundamentat pe culegerea de documente: fondul *Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române* (SONFR), păstrat în depozitele administrate de Arhivele Naţionale, Biroul Arhive medievale, fonduri personale şi colecţii. Fondul SONFR este unul generos, cu numeroase documente inedite (dări de seamă, rapoarte, discursuri, scrisori, telegrame, adrese, poze, registre), din care jumătate sunt ale filialelor acestei societăţi, din diferite zone ale ţării, inclusiv din oraşe pontice, precum Constanţa, Sulina, Odesa.

Societatea Ortodoxă Naţională a Femeilor Române a fost o asociaţie feministă, cu iniţiative sociale, educative, religioase, întemeiată de doamne din elita feminină interbelică. Asociaţia a fost înfiinţată în 1910, la Bucureşti, ulterior s-a răspândit în toată ţara prin numeroase filiale şi parohii. În oraşele unde activau aceste filiale aveau loc întruniri anuale, adunările generale şi congresele.

Fondatoare şi preşedinta SONFR în perioada 1918-1944, a fost prinţesa Alexandrina Gr. Cantacuzino, care s-a născut în familia Palady, s-a căsătorit cu Grigore G. Cantacuzino, fiul lui Gheorghe Gr. Cantacuzino (*Nababul*) şi a avut trei fii. A fost educată în Franţa, devenind o oratoare apreciată şi scriitoare a numeroase eseuri, naţionalistă, profund religioasă.

Dintre liderele filialelor pontice s-au remarcat: la Sulina: Lucreţia Herter, Lelia c-dor Jijie, Zetta c-dor Păunescu, Elena Bacalu –directoarea şcolii de fete din Sulina, Elena Vasiliu la Constanţa, doamna c-dor Balaş la Odesa şi altele.

Activităţile SONFR erau numeroase şi diverse: adunările şi congresele anuale, iniţiativele educative (construirea, întreţinerea şi întemeierea de instituţii şcolare, cămine, cantine), culturale (conferinţe, expoziţii, festivaluri artistice şi muzicale).

Totodată, parohiile SONFR aveau adoptate programe prin care încercau să înfiinţeze sau să patroneze şcoli, colonii şcolare, biblioteci, să organizeze concerte religioase, bazare, festivaluri şi conferinţe. Parohia Lucaci a protejat o grădină de copii de la Carmen Sylva - Techirghiol, unde organiza anual şi bazare de ceramică, serbări, ceaiuri dansante.

În perioada Primului Război Mondial, SONFR a asigurat ajutoare pentru orfani, „supe populare" pentru săraci, subvenţionate prin donaţia lui Gh. Gr. Cantacuzino, un mare spital de chirurgie (Spitalul 113) din ţară, subvenţionat de Banca Naţională şi instalat în localul Institutului societăţii din strada Principatele Unite nr. 63. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, în localul liceului de fete din str. Principatele Unite nr. 63, s-a organizat Spitalul nr. 358.

După moartea Alexandrinei Cantacuzino în 1944 şi preluarea puterii de către comunişti, asociaţia a fost transformată, iar în 1948 desfiinţată.

Prin activitatea şi componenţa sa complexă, extinsă la nivel naţional, prin ideologia profund umană şi creştină-ortodoxă, prin realizările sale multilaterale pe timp de pace şi de război, SONFR rămâne un model de societate feministă din perioada interbelică.

„Comitetul Timocean" şi „Societatea Culturală Timoc", stâlpi ai românismului la sud de Dunăre

Robert STĂNCIUGEL

În exil, la Chişinău, din iniţiativa lui Atanasie C. Popovici, în toamna lui 1918 ia naştere Comitetul românilor din Valea Timocului, ce se considera exponent legitim al românilor din dreapta Dunării. În acest sens, la 8 martie 1919 a acţionat şi o organizaţie creată la Paris: „Liga pentru eliberarea românilor din Timoc şi Macedonia", având în frunte pe George Murnu şi Atanasie C. Popovici. Acţiunea delegaţiei timocene, ca de altfel şi a uneia similare a aromânilor, a fost fără rezultate pozitive. Nu au fost satisfăcute nici măcar cererile privind şcoala şi biserica în limba română. Dimpotrivă, în zona Timocului, ca de altfel şi în Macedonia, toate mijloacele aflate la dispoziţia statului belgrădean au fost folosite pentru a împiedica o afirmare naţională. Astfel, începând din 1921, la Bucureşti, alături de „Societatea de Cultură Macedo-română" şi-a desfăşurat activitatea şi „Societatea Timoc a Românilor din Valea Timocului şi dreapta Dunării".

În 1941 se înfiinţează la Turnu-Severin „Comitetul Timocean", având ca obiectiv prioritar ocrotirea românilor dintre Morava-Timoc, precum şi a celor din Banatul Sârbesc, având ca preşedinte pe preotul Gheorghe Suveiche, iar Secretar General Cristea Sandu-Timoc. Din cauza frontului, sediul „Comitetului Timocean" a fost mutat la Timişoara. Preotul Suveiche şi col. Dimitrie Petrescu Tocineanu, din cadrul Diviziei 19 Infanterie au fost convocaţi de mareşalul Antonescu la Bucureşti. Din puţinele informaţii pe care le deţinem, preotul Gheorghe Suveiche a fost arestat de Gestapo şi a decedat într-un bombardament, în lagărul de concentrare de la Dachau. La data de 18 noiembrie 1941 colonelul Dimitrie Petrescu Tocineanu devine preşedinte al „Comitetului Timocean". În februarie 1943, după plecarea colonelului Dimitrie Petrescu Tocineanu pe front, Cristea Sandu-Timoc va îndeplini funcţia de Preşedinte al „Comitetului Timocean", până în anul 1945.

Fundamentele ideologice ale unei inovaţii juridice revoluţionare. Construcţia Legii Electorale italiene Acerbo (1923)

Adrian-Alexandru HERŢA

Legea Electorală Acerbo a fost una dintre cele dintâi reforme asumate, în Parlamentul de la Roma, de cabinetul Benito Mussolini. A fost o construcție juridică unică și controversată. Criza politică profundă prin care a trecut Italia, la începutul anilor `20, a creat pretextul ideal pentru elaborarea și adoptarea acestui nemaiîntâlnit regim de organizare a votului. În epocă, cel puțin în anumite zone ale spectrului politic, Legea Acerbo a fost, în primă instanță, privită ca o soluție de avarie pentru fragmentarea accentuată a sistemului de partide și chiar ca o idee binevenită. Au fost percepții eronate. În fapt, sistemul electoral a devenit, în esență, fascist. Prezentul text își propune să delimiteze și să explice atributele definitorii ale Legii Acerbo.

Școala italiană „Vittorio Emanuele III" din Constanța sau despre propaganda Italiei fasciste în România interbelică

Georgiana ȚĂRANU

Italia fascistă a fost interesată să-şi promoveze imaginea şi ideologia în plan extern, atât în zone în care se aflau comunităţi de emigranţi italieni, cât şi în cele care intrau în sfera mai extinsă a interesului strategic, regional. Urbea tomitană s-a încadrat în ambele categorii: găzduia şi o mică populaţie de italieni, dar era şi principalul port al României, stat care a figurat multă vreme în viziunea dictatorului Benito Mussolini drept unul dintre cele în care Italia fascistă trebuia să depăşească influenţa franceză şi cum altfel decât prin promovarea realizărilor regimului? Propaganda fascistă, atent direcţionată de către Roma, a fost prezentă în România interbelică, în special în a doua jumătate a anilor '30, nu doar în capitală, ci şi în teritoriu. Ea a utilizat toate mijloacele care-i stăteau la dispoziţie dar, în special, pe cele instituţionale. Şcoala italiană din Constanţa a fost una din instituţiile de la nivel local prin care o parte dintre comandamentele ideologice ale conducerii fasciste s-au putut materializa. Mai mult, datorită accentului pus pe selecţia atentă a elevilor şi pe rezultatele lor, pe modul de predare a limbii italiene, pe disciplina şi organizarea timpului liber după model fascist şi pe activităţi extraşcolare, Școala italiană din Constanța de pe Bulevardul Regina Maria 48 s-a impus în epocă ca una dintre instituțiile de învățământ atractive pentru locuitorii oraşului.

Sărbătoarea Restaurației, intelectualii și cultul personalității regelui Carol al II-lea

Daniel CITIRIGĂ

Studiul nostru îşi propune o analiză a adulaţiei intelectualilor pentru conducător, urmărind câteva dintre cele mai importante publicaţii ce apăreau la sfârşitul perioadei interbelice în România. Acestea reflectă fidel atitudinea intelectualilor români faţă de persoana regelui Carol al II-lea într-un moment de sărbătoare – 10 iunie 1940, Ziua Restaurației, pe de o parte, iar pe de alta, putem observa cum aceştia au construit o imagine sacrală celui care desfiinţase democraţia cu doar doi ani înainte. Mai mult, este interesant momentul, având în vedere că războiul cuprindea o mare parte a Europei, sistemul securităţii regionale era prăbuşit, iar luna iunie a anului 1940 avea să fie începutul sfârşitului pentru România Mare. Astfel, urmărind publicații precum cotidianul „România" sau „Revista Fundațiilor Regale" obținem o imagine unică a cultului personalității regelui Carol al II-lea. Nu în ultimul rând, vom încerca să analizăm care a fost motivația pentru care savanți precum George Călinescu, Petre Comarnescu, Tudor Arghezi, dar și alții, și-au folosit talentul scriitoricesc pentru a crea acest fenomen.

Povestea unui interviu controversat. Mircea Eliade în dialog cu Adrian Păunescu

Gabriel MANEA

În încercarea regimului comunist de a atrage pe poziții „loiale" o serie de personalități ale exilului românesc, intelectuali, oameni de cultură recunoscuți la nivel mondial, una dintre ținte a fost profesorul Mircea Eliade, la acea vreme poate cea mai înaltă autoritate în domeniul istoriei religiilor. Printre alte metode folosite de mai-marii aparatului de partid în colaborare cu Securitatea, printre care și publicarea unor fragmente din opera literară a lui Eliade, acesta a fost abordat și pentru a da câteva interviuri pentru presa din România. Planul prevedea ca anumiți scriitori români care aveau permisiunea de a pleca în străinătate, să se întâlnească cu profesorul de la Chicago și să îi solicite un interviu, care să fie publicat în presa din țară, în speranța că astfel va fi determinat să accepte o invitație în România, unde să se „convingă" de progresele înregistrate. Astfel, Marin Sorescu, Eugen Barbu, Ovidiu Cotruș și Adrian Păunescu s-au făcut părtași la o asemenea misiune, unii mai mult, alții mai puțin conștienți de aceasta. Dintre aceste interviuri, cel mai controversat, prin felul în care conținutul a fost contorsionat și răstălmăcit, prin reacția exilului și chiar a protagonistului, a fost cel realizat de Adrian Păunescu, publicat în 1972.

Încleştarea "titanilor" propagandei de partid sau ASSP versus ISISP

Cosmin POPA

La începutul anilor '70, aparatul ideologic al CC al PCR a fost "zguduit" de conflictul între Miron Constantinescu şi Ion Popescu-Puțuri. Miza acestuia era poziționarea celor doi în sistemul propagandistic, o adevărată rampă de lansare pentru propulsarea în cercul intim al sfătuitorilor lui Ceauşescu. Extras de Ceauşescu din Purgatoriul dizgrației, în care îl aruncase Dej după 1956, Miron Constantinescu a fost numit în 1970 preşedinte al nou înființatei Academii de Ştiinţe Sociale şi Politice (ASSP). Funcţionând pe lângă CC al PCR, ASSP era menită să coordoneze şi să subordoneze politicilor partidului ştiințele sociale, deposedând astfel Academia RSR de majoritatea capacităților sale de cercetare. Ion Popescu-Puţuri, director al Institutului de Istorie al CC al PCR, căuta să se extragă de sub influența în creştere a lui Miron Constantinescu şi să păstreze Institutul său în afara ASSP. Conflictul a fost reglat de Ceauşescu în cursul unei întâlniri a Secretariatului Permanent al CC al PCR, care a stabilit ierarhia în angrenajul ideologic. Comunicarea tratează circumstanţele, mizele şi desfăşurarea luptei între cei doi poli ai aparatului de propagandă emergent şi urmările acesteia.

Raportul unui medievist român participant la simpozionul internațional „Bulgaria Pontică în Evul Mediu" (1979)

Florin STAN

Titlul valorifică raportul arheologului Petre Diaconu, întocmit în numele delegației României participante la una dintre cele mai importante manifestări științifice de interes istoriografic derulate în perioada anilor '70. Materialul ilustrează aspecte relevante ale participanților la această manifestare, atât a celor străini, cât și a celor români, față de subiecte cu impact asupra istoriei medievale românești. Raportul este păstrat în Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe și este pus în valoare, în cadrul comunicării noastre, în contextul referințelor istoriografice bulgare asupra unor teme din istoria românilor.

Between Libraries and Tribes: The Tatars in the Jan Potocki's *Voyage dans les Steppes d'Astrakhan et du Caucase*

Giuseppe COSSUTO

During the period 1797-1798, the erudite Polish Count Jan Potocki (1761-1815) travelled amongst various peoples of Caucasus and Black Sea area and wrote a diary of this journey. When he returned in Petersbourg, he gifted a manuscript to his friend, the orientalist scholar Julius Klaproth (1783-1835) that published the Potocki's diary firstly on 1827 and done a further edition in 1829.

Potocki as usual, during this travel, brought with him a lot of books, written by well or lesser knows classical and medieval authors, like Herodotus and Menandrus. Continuously, he made a comparison between the ancient accounts and his contemporaneity. With his enormous culture, Potocki made connections between past and present, following literary remarks, writing his feeling, analyzing materials, places, inscriptions and ways of life.

The meeting with different kinds of Tatar, Circassian, Slavic peoples furnished to Potocki a true living ethnographical and historical laboratory, with hundreds of interesting data and remarks, very useful today, too, and suitable also for establishing the situations of some Tatar groups, like the Nogays that were in a difficult period at the end of XIX century.

In the present study, based on Klaproth's second edition, we try to put in evidence Potocki's accounts related to Tatars, their customs and habits, and their relationship with the other peoples of the area and the ancient nomadic populations, as the scholar Polish Count has observed two centuries ago.

Octombrie 1916 – Căderea Constanţei, în opinia publică internaţională

Constantin CHERAMIDOGLU

La 9/22 octombrie 1916 oraşul Constanţa, părăsit în ajun de mare parte dintre locuitorii săi, a intrat sub ocupaţie străină. Căderea Constanţei a însemnat un eşec pentru trupele române şi aliaţii lor ruşi şi sârbi, o lovitură primită de ţările Antantei şi, ca atare, a fost analizată în presa internaţională, dincolo de limbajul sec al comunicatelor oficiale.

Toţi observatorii căutau să vadă consecinţele acestei victorii a Puterilor Centrale; toţi doreau să înţeleagă semnificaţiile acestui eveniment, pentru a putea trage folosele necesare pe plan militar şi strategic, dar şi psihologic, pentru că orice victorie sau înfrângere avea atunci şi un puternic impact emoţional asupra forţelor aflate în conflict, a trupelor, ca şi în rândul populaţiei civile. Dincolo de evenimentul în sine, căutau să înţeleagă şi cei nehotărâţi, care nu se deciseseră încă de partea cui să fie în acest război, ce părea fără sfârşit.

Pentru germani era în primul rând un succes cu care se puteau mândri, dar în acelaşi timp, ocuparea aliniamentului cel mai scurt posibil în Dobrogea, permitea lui Mackensen să eilbereze mare parte din diviziile aflate în subordinea sa, pentru alte acţiuni. Pe de altă parte, strategii considerau că se poate începe o altă acţiune peste Dunăre, spre a strânge armatele române într-un cleşte.

Pe de altă parte, mulţi ziarişti constatau că portul Constanţa avea o însemnătate redusă în contextul în care strâmtorile erau închise deja. Deşi centralii susţineau că prin ocuparea portului Constanta au tăiat calea aprovizionării din Rusia, mulţi alţi comentatori demonstrau că această aprovizionare se făcea mai uşor pe la Iaşi sau la Reni – Galaţi, iar podul de la Cernavodă nu putea fi lăsat la libera sa folosire de către ocupanţi. Mai mare importanţă aveau resursele pe care statul român le depozitase la Constanţa (cereale, petrol), astfel că aliaţii săi se temeau ca acestea să nu ajungă în mâinile inamicilor.

Pentru bulgari, ocuparea Constanţei era o chestiune de orgoliu naţional, un pas mare spre realizarea acelui etern ideal al Bulgariei Mari, aşa cum fusese ea schiţată la San Stefano. În acelaşi timp, simboliza ieşirea lor de sub tutela Rusiei, acelei Rusii care chiar aici la Constanţa, în urmă cu doi

ani, susţinuse politica românească în Balcani. Acum bulgarii se socoteau răzbunaţi şi, în acelaşi timp, ocrotiţi de noua tutelă, cea a Puterilor Centrale, sub care intraseră.

Opiniile selectate din articolele apărute în presa străină sunt de natură să întregească imaginea evenimentului petrecut la Constanţa acum un secol. Desigur, acum se pot face aprecieri asupra importanţei strategice a Constanţei la vremea respectivă, dar este interesant de văzut cum au primit cei de atunci această veste, cum au legat căderea oraşului Constanţa de celelalte evenimente petrecute pe alte fronturi, cum au căutat să-i desluşească implicaţiile, să-i prevadă urmările.

La Centenarul Primului Război Mondial. Fazele istorice ale luptelor armate pentru Reîntregirea Țării (1916 – 1944)

Alexandru PORȚEANU

Examinarea integrată a fazelor istorice din 1916, 1918, 1919, 1940 și 1944 ale temei lucrării, oferă concluzii și orientări actuale relevante, în spiritul european de înțelegere a învățămintelor istoriei universale moderne și contemporane.

O eroină a halatelor albe din Primul Război Mondial – Coletta Lahovary Plagino

Mioara IONIȚĂ

Comunicare prezintă activitatea de infirmieră voluntară a Colettei Lahovary Plagino - una dintre nepoatele doctorului Nicolae Kretzulescu - atât înainte de intrarea României în Primul Război Mondial, cât și după aceea, pe frontul din Moldova. Practicând activitatea de infirmieră voluntară încă din 1915 în cadrul cursurilor organizate la Spitalul Brâncovenesc din București, ea a dovedit reale calități pentru această îndeletnicire.

După intrarea României în război este numită șefă a Echipei sanitare nr. 6 ”Regina Maria” și apoi a Trenului sanitar nr. 9 cu care pleacă pe front. La intrarea în deparazitare și reparare a trenului sanitar este transferată la Spitalul de contagioși de la Căiuți, jud. Bacău în condițiile izbucnirii teribilei epidemii de tifos exantematic și febră recurentă. Nu-și precupețește forțele în lupta cruntă și inegală cu bolile, sfidând contaminarea și chiar moartea, îngrijind soldații și ofițerii români, dar și pe cei francezi internați în spitalul menționat. Considerată pregătită excepțional în ceea ce face, apreciată fiind de însăși Regina Maria care o vizitează la Spitalul din Căiuți, este cooptată în echipa medicului chirurg francez Lucas Championniere ce-și desfășura activitatea în localitatea Mușunoaiele, însoțindu-l pe acesta în sala de operații.

Pentru felul în care bravase în lupta de salvare a zeci de vieți, Colette Plagino primește, pe lângă mulțumirile și aprecierile militarilor pe care-i îngrijise riscându-și viața, nenumărate decorații și medalii românești, dar și francize.

După terminarea războiului va continua să activeze în cadrul Crucii Roșii din România, făcând parte din echipele sanitare care acordau asistență populației locale, dar și refugiaților din Moldova. Desfășoară o activitate susținută și în cadrul Societății Orfanilor din Război până la desființarea acesteia. A fost Doamnă de Onoare a Principesei, mai târziu Reginei Mamă Elena.

Raport expertiză privind lucrările edilitare efectuate până în anul 1916 la bisericile din localitățile Parcheș și Traian, județul Tulcea

Ligia DIMA

În anul 1916, Ministerul Lucrărilor Publice, Serviciul Exterior De Poduri Și Șosele al Județului Tulcea, la cererea Prefecturii Orașului Tulcea, prezenta câteva rapoarte cu privire la situația lucrărilor

efectuate, de către diferiți antreprenori, la bisericile din județul Tulcea. Solicitările acestor cercetări și rapoarte au fost determinate de către diversele reclamații aduse la cunoștința autorităților județului Tulcea, de către locuitorii localităților unde se efectuau astfel de lucrări. Autorul va prezenta câteva documente oficiale emise în anul 1916 cu privire la situația Bisericii Sf. Apostoli din localitatea Parcheș și Biserica cu hramul Sf. Parascheva din comuna Traian, județul Tulcea, emise de către autoritățile locale și păstrate în dosarele de arhivă.

Inițiativa pentru construirea bisericii din comuna Parcheș a fost luată în anul 1897 prin stăruința locuitorilor din localitate. În acest scop s-a format un comitet compus din câțiva săteni care au încheiat un contract cu antreprenorul Gheorghe Vasiliu. De construirea bisericii din comuna Traian s-a ocupat antreprenorul Ștefan Borș începând cu anul 1907 până în anul 1914 când au încetat toate lucrările. În contractul semnat de către antreprenorul Ștefan Borș și locuitorii comunei se preciza faptul că lucările se vor desfășura între anii 1907-1911 când ar fi trebuit să fie terminate, iar plata se va face în natură prin dijmuirea recoltei tuturor locuitorilor pe timp de cinci ani.

Inginer Cincinat Sfinţescu, Planul de sistematizare al oraşului Bazargic (1929-1937)

Angela POP

În perioada interbelică, oraşul Bazargic era apreciat drept o localitate de mărime mijlocie. Potrivit recensământului din 1930, capitala judeţului Caliacra avea o populaţie de aproximativ 30.000 locuitori, la fel ca şi Bacău, Giurgiu, Bălţi, Roman, Piatra – Neamţ.

Deşi până la primul război mondial au fost elaborate mai multe planuri de sistematizare, bugetele reduse de care a beneficiat administraţia locală nu au permis punerea lor în aplicare.

Din acest motiv, în 1928, s-a apelat la inginerul Cincinat Sfinţescu, considerat cel mai bun specialist în urbanism, autorul noului plan de sistematizare al oraşului Bucureşti (1921).

Autorităţile locale apreciau că evoluţia viitoare a aşezării era posibilă deoarece, în perioada interbelică oraşul Bazargic reprezenta cel mai important centru industrial din judeţ (mori sistematice, fabrici de ulei, de bomboane şi rahat, numeroase ateliere pentru prelucrarea metalelor, pielei, ţesutul covoarelor), locul de desfăşurare a unui intens comerţ cu cereale, animale şi produse animaliere, toate asigurând importante venituri bugetare.

Adoptarea unui nou plan de sistematizare era absolut necesară în condiţiile în care dezvoltarea viitoare a localităţii era îngrădită de menţinerea unui sistem de aprovizionare cu apă depăşit din punct de vedere tehnic, relativa izolare a oraşului în raport cu alte centre din Dobrogea sau dincolo de Dunăre. Aici erau doar două drumuri naţionale (Constanţa – Bazargic- frontieră, Silistra - Bazargic - Balcic) şi exista doar o linie ferată pe traseul Medgidia – Bazargic – Oborişte (72 km).

Plecând de la principiile care stăteau la baza conceptului de oraş – grădină, inginerul C. Sfinţescu considera o posibilă dublare a populaţiei din Bazargic până în anul 2000 şi creşterea importanţei sale economice prin realizarea mai multor obiective:

- construirea unui nou sistem de aprovizionare cu apă;
- extinderea noilor zone industriale din nordul oraşului şi ale celor de locuit (cartierul funcţionarilor C.F.R., al militarilor şi populaţiei musulmane);
- construirea aeroportului local;
- modernizarea celor două gări care deserveau oraşul;
- construirea uzinei electrice în partea de nord a localităţii;
- amenajarea râului Bazargic;
- modernizarea abatorului local;
- construirea unor clădiri moderne pentru instituţiile administrative sau cu destinaţie culturală;
- extinderea grădinii publice.

Documentarea şi programul sistematizării au fost întocmite în 1929 şi aprobate de Consiliul comunal la 30 septembrie acelaşi an. Dar planul complet (partea documentară, memoriul justificativ şi proiectul Regulamentului de construcţii) a fost supus Consiliului Tehnic Superior abia în iunie 1937, facând imposibilă aplicarea lui.

Dar lucrarea întocmită de inginerul C. Sfinţescu impresionează prin multitudinea informaţiilor referitoare la dezvoltarea economico – socială a oraşului Bazargic până în 1928. Este vorba de o contribuţie meritorie la istoria urbanismului în România.

Constantin Pariano – om politic conservator și agricultor modern al Dobrogei

Lavinia DUMITRAȘCU

Venit pe meleaguri dobrogene în 1893, la Hasancea (Valu lui Traian), Constantin Pariano „revoluționează" agricultura și creșterea animalelor din acest ținut. A îmbunătățit rasele de cai și oi și a introdus cursele de cai în Dobrogea, ferma sa devenind model pe plan național.

Pe plan politic, a fost unul dintre întemeietorii Partidului Conservator de la București, iar, în regiunea care l-a adoptat, a fost în două rânduri Preşedinte al Consiliului Judeţean din Constanţa, de trei ori Prefect al oraşului şi Senator al Partidului Conservator. De pe aceste poziții, a luptat, între altele, pentru obținerea de drepturi politice pentru dobrogeni, a fost inițiatorul aducerii apei de Dunăre în Constanța, s-a implicat activ la ridicarea unui monument regelui Carol I la Constanța etc. Lucrările sale - *Dobrogea şi Dobrogenii*, *Din suferinţele administrative ale dobrogenilor* – rămân de referință pentru cercetătorii primei jumătăți a secolului XX.

N.Ș. *Mircea* și voiajele sale transatlantice

Mariana PĂVĂLOIU, Gabriel-Ioan MOISE

În cei 77 de ani de existent, nava-școală *Mircea* a efectuat trei traversade atlantice. Prima ar fi trebuit să fie în chiar anul intrării sale în serviciu – 1939, dar situația internațională a determinat autoritățile române să aprobe un voiaj în bazinul mediteranean. Proiectul a fost realizat în anul 1976 și repetat, pe alte coordinate, în anii 2004 și 2009.

La ultimele două, unul dintre coautori a fost părtaș în calitate de comandant secund și apoi de comandant. Istoria și memorialistica se vor îmbogăți cu date și fapte inedite.

Măsurile adoptate de România în perioada interbelică privind repartizarea vaselor comerciale capturate

Oana GRIGORUȚĂ

În vederea apărării intereselor statale în timpul Primului Război Mondial, România a adoptat şi adaptat în grabă legislaţia internaţională ce reglementa prizele maritime. La sfârşitul anului 1917 au fost înfiinţate şi instanţele care erau îndrituite să aplice aceste norme, dar activitatea lor s-a desfăşurat îndeosebi în perioada interbelică. Deoarece litigiile asupra vaselor capturate se prelungeau din cauza procedurii şi complexităţii situaţiilor, armatorii şi societăţile comerciale au făcut presiuni solicitând preluarea în folosinţă a vaselor până la definitivarea lucrărilor instanţelor de prize. Eforturile financiare necesare pentru întreţinerea navelor şi repunerea în funcţiune a celor care suferiseră avarii în timpul războiului sau degradări survenite după abandonare, au impus celeritatea luării măsurilor de repartizare către interesaţi. În plus, România nu a avut de rezolvat doar cererile interne în această privinţă, ci şi pe cele cu caracter internaţional.

Scopul comunicării este acela de a sublinia principalele măsuri care au dictat soarta vaselor comerciale capturate pe Dunăre de români în timpul Marelui Război.

Contribuții la cunoașterea Mișcării de rezistență anticomunistă din Dobrogea - documente, hărți și fotografii din Arhiva CNSAS

Delia CORNEA

Integrată Mișcării Naționale de Rezistență, Dobrogea a cunoscut mai multe nuclee de organizare anticomunistă, printre care amintim, în mod deosebit, grupul Regionala Mare și grupul Haiducii Dobrogei. În anii 1949-1952, pe măsură ce organele de Securitate acționau în vederea dezintegrării acestor nuclee, au fost redactate o serie de documente și rapoarte oficiale cu privire la acțiunele întreprinse de autorități în vedere arestării sau chiar anihilării fizice a opozanților regimului. Aceste documente de epocă, completate de hărți și fotografii realizate de organele de Securitate cu prilejul diferitelor operațiuni, ne permit astăzi să identificăm și să analizăm rolul jucat de Dobrogea în Mișcarea Națională de Rezistență anticomunistă.